

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Rozdělení domácích prací v manželství

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Vypracovala:
Bc. Martina Frýbová

BRNO 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Rozdělení domácích prací v manželství zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně dne 23.3.2012

Bc. Martina Frýbová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. za její odborné vedení a cenné rady, které mi byli podporou při zpracování diplomové práce. Velmi si vážím její ochoty a času, který mi věnovala.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a trpělivost.

Martina Frýbová

Obsah

Úvod	5
Teoretická část	
1. Gender	8
1.1 Gender teorie	11
1.2 Gender role	19
1.3 Genderové stereotypy	22
2. Manželství a rodina	25
2.1 Výchova v rodině jako součást genderové socializace	27
2.2 Domácí práce	30
Praktická část	
3. Cíl výzkumu	35
3.1 Hypotézy	36
3.2 Použité metody	37
3.3 Popis výzkumného vzorku	39
3.4 Pilotní studie	40
4. Výsledky dotazníkového šetření	42
5. Shrnutí výsledků empirického šetření	60
Závěr	62
Resumé	64
Anotace	65
Anotation	66
Literatura a jiné prameny	67
Přílohy	

Úvod

Domácí práce a jejich vykonávání patří neodmyslitelně ke každodennímu životu jedince. Ať už práce v domácnosti vykonává kdokoliv, mají vliv na všechny její členy. Přestože jde o činnosti nutné a nezbytné k chodu domácnosti, je na tyto práce pohlíženo s despektem. Domácí práce jsou vnímány jako podřadná práce, která je navíc vykonávána zadarmo.

Navzdory faktům, že většina dnešních žen chodí do zaměstnání, a že o dnešních ženách mluvíme jako o emancipovaných bytostech, naprostá většina domácích prací zůstává jejich povinností. Tyto domácí povinnosti ženy vykonávají v takzvané druhé směně, což znamená, že po příchodu ze zaměstnání začnou vykonávat další práci, tentokrát v domácnosti.

Muži se do vykonávání domácích prací zapojují pouze sporadicky. Ve společnosti totiž i nadále zůstává zakořeněno genderové vnímání role muže a ženy. Z toho důvodu jsou některé činnosti společností vnímány jako ryze ženské (úklid domácnosti, péče o dítě) a jiné jako ryze mužské (opravy domu či bytu, péče o auto).

Klíčovým konceptem takto formulované kritiky je moc. Moc znamená schopnost vnučovat druhým vlastní vůli. Nejmocnějšími členy společnosti jsou obvykle ti, kdo ovládají největší část společenských prostředků, jako jsou peníze, majetek a nástroje fyzického donucování. V hierarchicky strukturovaných společnostech, k nimž patří i ta naše, bývá nerovnost v rozdělení těchto prostředků často závislá i na individuálních vlastnostech, jež člověk nedokáže ovlivnit, jako je rasová a etnická příslušnost, věk a pohlaví. (Renzetti, Curran, 2003)

Naše představy o přirozenosti v rozdílech mezi muži a ženami se utváří díky genderově-pohlavnímu uspořádání té které společnosti, ve které právě žijeme. V různých společnostech, v různých historických obdobích a nakonec i v různých sociálních skupinách se náhled na správné uspořádání společnosti výrazně liší. Toto rozdělení je pouze dočasným stupněm ve vývoji sociálních vztahů v dané kultuře. Musíme si tedy uvědomit stálost pohlaví, ale zároveň si také musíme uvědomit proměnlivost genderu, jinak sklouzneme ke genderovým stereotypům a předsudkům, které jsou stále pevně zakotveny v naší společnosti díky tradičním názorům na svou přirozenost. Současné rozdělení gender rolí ve společnosti stále podporuje nerovnosti mezi oběma pohlavími.

Řekneme-li například, že je přirozené, že ženy nevstupují do vysoké politiky, prostě protože je to nezajímá a nebaví, a že tedy nemá smysl je v tom povzbuzovat nějakými institucionálními prostředky, odsuzujeme jednu polovinu lidské populace k tomu, aby o ní nadále rozhodovala polovina druhá. Řekneme-li, že je přirozené, že ženy pečují o děti a domácnost a muži živí rodinu, jelikož tak každý dělá to, k čemu má od přírody větší vlohy, odsuzujeme ženy k nižším výdělkům za stejnou práci a k diskriminaci v zaměstnání a muže k citové distanci od svých dětí. Jsme ale skutečně tolik jiní, jak se nám na první pohled zdá? A pokud ano, je tato rozdílnost skutečně „přirozená, daná přírodou, nebo spíše vybudovaná mnohatisíciletou existencí společnosti? (Radimská,2002)

Nejmocnější vliv na tradiční utváření genderových rolí má zejména rodina díky silnému vlivu socializace na jedince již od narození. Tradiční způsoby výchovy v rodinách totiž produkují genderově rozdílné socializační vzorce, které mají velký vliv na utváření specifické mužské a ženské identity a následné rolové chování jedinců. Genderová diferenciací rodinné výchovy je tedy považována za velmi významný aspekt, který má velký vliv na to, kým jsme a jak se jako muži a ženy chováme a jak prožíváme.

Už otázka, zda si přejete, aby se vám narodila holčička, nebo chlapeček, dává tušit, že vaše okolí automaticky předpokládá výrazný rozdíl mezi pohlavími. Proces učení se pohlavní roli začíná už v dětství. Očekávání spojená s pohlavní rolí se předávají řadou verbálních interakcí, ale ještě před tím působí i neverbální sdělení: rodiče navlékají děti do odlišného oblečení, chlapci dostávají hračky v podobě aut, letadel a zbraní, dívky jsou vybaveny kuchyňkami a převlékacími panenkami. I zacházení je jiné. Řada úsloví vštěpuje postoje, které s sebou jedinci mají nést celý život, i kdyby jakkoli odporovaly empirické zkušenosti. („Kluci přece nebrečí.“) (Jandourek, 2003)

Dvacáté století by se dalo charakterizovat jako století velkých změn společenského života a uspořádání rodinného života. Dříve se od ženy neočekávalo, že bude chodit do zaměstnání a bude spolu s manželem považována za živitele rodiny, to by bylo v dřívějších dobách nemyslitelné. Nástup emancipace ale přinesl i svá negativa. Od žen se stále očekává zajištění péče o děti a domácnost. V moderní době, kdy nukleární rodina ztratila těsný kontakt se širším příbuzenstvím, tak najednou na rodičích leží velká škála činností, které ještě navíc nejsou mezi mužem a ženou

rovnoměrně rozděleny. Společnost považuje za běžnější, že se například pracovní kariéry kvůli dětem a domácnosti zřekne spíše žena než muž.

Ve své diplomové práci se proto zaměřím na vysvětlení teoretických pojmů jako jsou gender, gender teorie, gender role, genderové stereotypy, dále pojmy manželství a rodina a výchova v rodině jako součást genderové socializace a v neposlední řadě na pojmy domácí práce a managing domácího života, kterým se budu podrobně věnovat zejména v praktické části své práce.

Vnímání genderu ve společnosti je totiž jistě pedagogicky významným tématem, kterému by měla být věnována dostatečná pozornost i v oblasti sociální pedagogiky.

Genderové vnímání a genderová socializace utváří naši společnost a vhodné působení na jedince již od útlého věku může společnost jako celek posunout k lepší budoucnosti.

Genderová problematika, úzce vázaná na základní vztahy muže a ženy, se pojí s řadou předsudků. Bývá často chápána jako zásah do intimních vztahů lidí, a proto zřejmě zatím není reflektována také jako problematika politická a sociální. (Šiklová, 1999)

Teoretická část

1. Gender

Dnešní doba přináší do společnosti mnoho změn životního stylu. Před několika lety byl problém gender znám pouze několika vyvoleným ve vědeckém okruhu a dnes se s tímto pojmem setkáváme v běžné komunikaci. Problémem ovšem je, zda tomuto termínu široká veřejnost opravdu rozumí a dokáže si pod tímto pojmem vybavit správné informace. Je otázkou, zda vnímání lidí jestli jsou muži nebo ženami ovlivní jejich náhled na svět kolem nás, na vnímání hodnotových orientací, životních perspektiv, možností a šancí, zkrátka zda má tento náhled vliv na náš životní styl.

Gender je v tomto směru mocnější než pohlaví (které je biologickou daností), jakkoli by se nám mohlo zdát, že opak je pravdou. Gender na nás vyvíjí větší tlak, působí silněji v našich životech, výrazněji než pohlaví nám organizuje náš všední život. Protože je však sociálním výtvoem a nikoli biologickou či teologickou daností, skýtá prostor pro změnu, což může mnohé z nás iritovat, jiné zase uspokojovat. Odhalením samé podstaty tohoto pojmu vzniká šance měnit (byť pro někoho příliš pomalu a pozvolna, pro jiného naopak příliš rychle a překotně) svět kolem nás. (Maříková, 2003)

Pojem gender je do češtiny převzat ze soudobé angličtiny, kde původně znamenal gramatický rod. Prapůvod tohoto slova je však starší, jeho kořeny spočívají ve starověké řečtině a označoval se jím rod. Převést však tento výraz do češtiny zcela jednoduše jako rod může být zavádějící. Slovo rod obvykle spojujeme s obrazem rozvětvené rodiny, jejíž existence je dána společným předkem, nebo se nám nejspíš vybaví spojení rodová společnost. A pokud nám přijde na mysl i onen již zmíněný gramatický rod, s velkou pravděpodobností se nám nevybaví další možný obsah tohoto výrazu, který pojem gender má v dnešní angličtině, resp. v soudobém feministickém diskursu, odkud tento termín pronikl i do jiných oblastí bádání, konkrétně do anglo-americké sociologie. V zahraničí se nový obsah a význam pojmu gender dostal z odborného jazyka do jazyka běžného a stal se tak jeho nedílnou součástí. (Maříková, 2003)

Pojmy pohlaví (sex) a rod (gender) nejsou synonyma, i když spolu úzce souvisejí. Zatímco pojem pohlaví je vymezen biologicky a jeho obsah se nemění v závislosti na čase či místě působení, pojem gender vyjadřuje skutečnost, že sociální role a atributy, jež slouží jako znak sociálních dimenzí rodové identity, jsou sociálními konstrukty. Pojem gender vyjadřuje mnohdy velmi rozdílné názory na přiměřené (očekávané a akceptovatelné) chování mužů a žen, diferencované jak z hlediska prostorového, tak časového. S odlišnými nároky, předpisy na roli muže a ženy se setkáváme nejen mezi odlišnými společnostmi a kulturami, ale i mezi odlišnými sociálními skupinami uvnitř společnosti – ať již v témže čase či v různých historických obdobích. (Maříková, 1999)

V této souvislosti se vynořuje otázka, zda je role muže a ženy konstruována pouze biologicky či pouze sociálně, eventuálně do jaké míry je dána biologicky a do jaké míry sociálně? Stoupenci biologického determinismu, teoretici lidské přirozenosti dokazují, že rozdílné role mužů a žen jsou přirozené, a jsou tedy determinovány vrozenými biologickými vlastnostmi. Podle nich je tato přirozenost realitou nevyhnutelnou či nezměnitelnou nebo dokonce žádoucí. Přirozenou úlohou ženy je rodit děti a pečovat o ně, starat se o rodinný „krb“ (žena je chápána jen v roli manželky, matky, pečovatelky a vychovatelky), muži – otci je z tohoto zorného úhlu vymezena role ochránce a živitele. (Maříková, 1999)

Ze základních biologických, tj. fyziologických a psychologických rozdílů se odvozuje přirozenost dělby práce, rozdělení práce na mužské a ženské. Podle tohoto přístupu existuje přirozená tendence, založená na biologické podstatě člověka, a to podřízení se žen mužům a vlády mužů nad ženami. Z tohoto zorného úhlu je role ženy spojována výlučně se sférou rodiny. Žena je zde nenahraditelná a nezastupitelná ve své rodičovské roli matky, má primární odpovědnost za intimní a nepřetržitou péči o dítě a domácnost. (Maříková, 1999)

Ono vzájemné rozlišování se odehrává nejen ve vzájemné komunikaci mezi jednotlivci, ale také na širší úrovni ve společnosti. Daná společnost svým členům diktuje jisté vlastnosti a způsoby chování ve vzájemné interakci v závislosti na jejich příslušnosti k určitému pohlaví. Tyto vzorce chování a jednání jsou pevně zakotveny ve všech společenských institucích ať už se jedná o hospodářství, politický systém, vzdělávací systém, náboženství, rodinné uspořádání a podobně. Tyto institucionalizované vzorce pohlavní diferenciací jsou souhrnně označovány jako pohlavně – genderový systém společnosti.

Gender tedy můžeme považovat za důležitou součást naší individuality a identity, a současně za organizační princip sociálního světa, podle kterého vnímáme, co je mužské a co ženské. Naše vnímání reality a určité sociální kultury potom podmiňuje veškeré naše zkušenosti, hodnoty, způsoby seberealizace, ale i sociální role a osobnostní charakteristiky. Gender můžeme rozdělit do mnoha různých úrovní: charakteristický znak osobnosti, rodový stereotyp, sociální statut jedince. Gender může být ale také vnímán jako mocenská struktura společnosti, uznávaná ideologie a s tím spojená specifická socializace. Proto můžeme na gender nahlížet ze dvou významných aspektů, kterými jsou utváření a vývoj genderové identity a následné přijetí genderové role. Gender je tedy propojením stránky biologické a stránky sociální.

Gender je pojem, který má spíše psychologické a kulturní konotace a biologickým pojmům „mužský“ a „ženský“ odpovídají názvy genderu „maskulinní“ a „feminní“. Ty mohou být zcela nezávislé na (biologickém) pohlaví. Gender je podíl maskulinity a feminity u dané osoby a je zřejmé, že u mnoha lidí jsou přítomny obě tyto kvality. U normálního muže převažuje maskulinita, u normální ženy feminita. (Oakley, 2000)

Takto výrazná polarizace mužských a ženských charakteristik však v sobě skrývá jistou hrozbu, neboť v sobě imanentně obsahuje i zamezení přístupu k určitým osobnostním projevům, nikoli na základě jeho biologického pohlaví, lépe řečeno genderu. Pojmy jako racionalita, emocionalita, aktivita a pasivita či dominance a submisivita jsou pak apriori nahlíženy v opozici, takže „normální“ jedinec dle stereotypních společenských očekávání může disponovat pouze jednou či druhou variantou. Často jsou pak jedinci, kteří tuto polaritu svými projevy porušují (tzv. androgynní jedinci), označováni jako „biologicky anomální a psychologicky patologičtí“. (Bem, 1993)

Odklon od takto vymezené polarity jak v soukromém, tak i ve veřejném životě povede k lepším možnostem náhledu a prožívání života, než jen z čistě mužského či ženského pohledu.

Androgynie totiž umožňuje svobodně v sobě rozvíjet feminní i maskulinní aspekty osobnosti, aniž bychom byli svázáni rodovými stereotypy. Je třeba ji však chápat pouze jako alternativu bojující proti společenskému tlaku na předem určenou mužskou a ženskou roli a nestavět ji jako imperativ, který nás tlačí k tomu,

abychom zvládali oboje – tzn. být mužem i ženou současně. Jen tolerance k různosti a právo svobodné volby mohou nejvíce přispět ke zlepšení kvality životů žen i mužů. (Bem, 1993)

1.1 Gender teorie

Otázky jak se ženy a muži navzájem liší, do jaké míry jsou tyto odlišnosti determinovány biologickou rozdílností pohlaví, a jaký to má význam pro to, jak jsou muži a ženy přijímáni v konkrétní společnosti a kultuře, mohou být zodpovězeny v duchu dvou základních paradigmat – strukturálního funkcionalismu či tzv. feministické sociologie. (Renzetti, Curran, 2003)

▪ **teorie vycházející ze strukturálně-funkcionalistického paradigmatu**

Strukturální funkcionalisté staví svou teorii hlavně na rozdílné fyzické konstituci mužů a žen, přičemž vidí muže jakožto tvory od přírody větší a silnější a ženy zase slabší, ale na druhou stranu rodící děti. Kvůli tomuto rozdělení potom dochází k utváření odlišných genderových rolí vzhledem k pohlavní příslušnosti.

Společnost představuje stabilní, uspořádaný systém a její členové ve své většině sdílejí určitý soubor hodnot, přesvědčení a očekávání (tedy určitý společenský konsensus). Společenský systém se skládá ze vzájemně provázaných částí, které svým společným působením udržují společnost v rovnováze. Na udržení společenského řádu se podílejí všechny části společnosti a společenská změna, je-li za potřebí, musí probíhat postupným, evolučním způsobem. Ženy a muži jsou biologicky odlišní a tyto biologické odlišnosti – zejména ty, které se týkají biologické reprodukce – vedly k ustavení odlišných genderových rolí. Tyto role vznikly již v rané fázi lidských dějin a úspěšně se institucionalizovaly, protože byly adaptačně účinné a podporovaly přežití lidského druhu jako celku. Role žen a mužů jsou protikladné, vzájemně se však doplňují. Jelikož jsou produktem přírody, společenské snahy o jejich změnu jsou v lepším případě marné, v horším případě mohou společnost jako celek poškodit. (Renzetti, Curran, 2003)

Ženská reprodukční role tak ženy dle funkcionalistů přímo předurčuje k péči o rodinu, výchově dětí a práci v domácnosti, zatímco muže jejich biologická konstituce uzpůsobila k roli živitele a ochránce rodiny. Ženy jsou tedy vnímány jako udržovatelky chodu společnosti, neboť rodí její nové členy, vychovávají je k přijetí jejích konsenzuálních hodnot a norem a poskytují mužům a dětem citovou oporu, zázemí a výživu. Na druhou stranu je však tento pohled na ženu snižován hodnocením tradičních ženských činností v domácnosti, které mnozí funkcionalisté označují za běžné povinnosti, zatímco muže obsazují do role odpovědného vůdce rodiny. (Renzetti, Curran, 2003)

Velkou kritiku si strukturální funkcionalismus zasloužil hlavně tím, že považoval genderové rozdíly jako biologicky dané a přirozené jevy, které stírají rozdíly mezi pojmy pohlaví a gender a snahy o jakoukoliv změnu povedou ke škodlivosti a nestabilitě společnosti. Strukturální funkcionalismus představoval ve své době – čtyřicátá až šedesátá léta dvacátého století – hlavní sociologické paradigma, ovšem postupem času nedokázal objasnit probíhající společenské změny, a proto se sociologická obec zaměřila na hledání nových platných paradigmat. Pro analýzu genderové společnosti je možné jako nejvýznamnější považovat feministické paradigma.

▪ **teorie vycházející z feministického paradigmatu – feministická sociologie**

Gender je kategorií spíše společensky utvářenou nežli přirozenou. Utváří se v kontextu určité společenské a ekonomické struktury a přenáší a reprodukuje se procesem sociálního učení. Gender patří k ústředním pořadajícím principům sociálního světa, a proto musí být zahrnut mezi základní analytické kategorie sociologického výzkumu. Vědečtí pracovníci by měli ke svému výzkumu přistupovat s empatií a přiznat svou osobní zaujatost, zároveň by však měli při své práci dodržovat kritéria platná pro vědecké zkoumání. Důsledky genderové nerovnosti se pro různé skupiny žen a mužů liší. Je proto třeba zkoumat vzájemné souvislosti mezi různými typy útlaku, mezi něž patří sexismus, rasismus a diskriminace na základě společenské třídy, věku, sexuální orientace či tělesné zdatnosti. Jedním z prvořadých cílů sociologie by mělo být vytvoření účinných nástrojů k odstranění genderové nerovnosti

a k proměně všech škodlivých aspektů společenských konstrukcí genderu. (Renzetti, Curran, 2003)

Feministické paradigma, na rozdíl od strukturálního funkcionalismu, uznává v procesu utváření genderové identity i osvojení rolí mužů a žen nejen vliv jejich biologické predispozice, ale akcentuje především význam socializace, neboť gender chápe jako společensky a kulturně utvářenou kategorii. Vymezení přesného rozsahu biologického vlivu je přitom velmi obtížné, neboť proces sociálního učení probíhá prakticky již od prenatálního stádia vývoje plodu. Geny jsou tak např. pojaty pouze jako určitý „kód“, který se může vyvinout v různou podobu odlišností mužů a žen v závislosti na vnějších podmínkách. Feminističtí badatelé tedy gender chápou jako soubor společenských očekávání, která se reprodukuje a přenáší socializací, stávají se integrální součástí naší osobnosti a současně významně ovlivňují celospolečenské vztahy v dané kultuře. (Renzetti, Curran, 2003)

Ve svém zkoumání poukazují feminističtí vědci především na podobnosti a rozdíly ve zkušenostech, strategiích jednání a postojích žen a mužů, které vznikají v důsledku nutnosti vyrovnávat se s odlišnými volbami i omezeními, které jim klade společenská struktura. Naš odlišný ženský a mužský úděl, naše rozdílné postavení ve společnosti i mnoho dalších konsekvencí z toho vyplývajících – to vše z pohledu feministického paradigmatu konstruováno a podmiňováno kulturou a společností (což vysvětluje postupnou přeměnu genderu během celé historie), ale zároveň je lidmi stereotypně vnímáno jako přirozená součást daného pohlaví. (Čermáková, 2000)

Lidé se ale definují mnoha různými způsoby. Jako základní rozdělení lze považovat vymezení osobnosti z hlediska pohlaví. Pokud jsem žena nebo muž, vyvolává to v okolí představu určitého souboru osobních vlastností a vzorců chování, které z této podstaty vyplývají.

Jinými slovy, lidské pohlaví jako biologická danost (bytí mužem či ženou) tu slouží jako základ, na němž lidé konstruují společenskou kategorii zvanou gender (maskulinitu či feminitu). Přitom je možné, že právě vás jako jednotlivce vystihuje jen málo ze společensky definovaných charakteristik vašeho genderu. Důležité však je, že předpoklady vztahující se k genderu lidé obecně přijímají za platné a správné, a že na nich zakládají svůj rozdílný – někdy vysloveně protikladný – přístup k osobám mužského a ženského pohlaví. (Renzetti, Curran, 2003)

Tento způsob vnímání člověka je nám dán už při narození, kdy jsou na nás přenášeny genderové role a očekávání díky našim rodičům. Touto genderovou

socializací se zabývaly některé vědecké teorie, které se pokoušely vysvětlit, jakým způsobem získávají malé děti svou genderovou identitu. Vývoj genderové identity lze vysvětlit prostřednictvím různých teoretických přístupů, které jsou vypsány níže. Je ovšem důležité si uvědomit, že při budování genderové identity se uplatňují všechny mechanismy, rozdíl je pouze v míře uplatnění.

- psychoanalytická teorie

– tato teorie je považována za nejznámější teorii genderové identity vůbec a to díky jejímu představiteli, rakouskému lékaři Sigmundu Freudovi. Jeho koncepce je známá pod názvem teorie identifikace.

Podle Freuda procházejí děti během svého osobnostního vývoje několika stadii. Během prvních dvou stadií, nazývaných orální a anální, se chlapci a dívky svým chováním a vnitřním prožíváním příliš neliší. Děti obou pohlaví soustřeďují své city především na matku, která zastává převážnou část péče o ně a uspokojuje většinu jejich potřeb. Teprve ve věku čtyř let začíná vývoj dívek a chlapců nabírat výrazně odlišný kurs. Tehdy si děti začínají být vědomy vlastních genitálií a jejich odlišnosti od genitálií opačného pohlaví. Toto poznání zahajuje třetí vývojové stadium – stadium falické. Právě během falického stadia dochází u dítěte k identifikaci: dítě nevědomky utváří vlastní chování podle vzoru rodiče stejného pohlaví a učí se tedy chovat způsobem příslušejícím jeho genderu. Důležité přitom je, že identifikace probíhá u chlapců a dívek odlišnou cestou. (Renzetti, Curran, 2003)

U chlapců je identifikace motivována stavem, který Freud nazývá kastrální úzkost, zatímco u dívek je identifikace motivována takzvanou závistí penisu.

Sigmund Freud vychází z přítomnosti či chybění penisu u dítěte. Freud zdůrazňuje, že mu nejde jen o anatomickou odlišnost samu, ale o její symbolický význam. Je to ale interpretace této odlišnosti, z níž se odvozuje odlišnost psychologie ženy od muže. Do vztahového konfliktu vůči rodičům obou pohlaví dítě kolem třetího roku věku klade základ odlišné mužské a ženské identity a také budoucích erotických preferencí. Chlapec se cítí ohrožen otcovou disciplínou a nezávislostí a v dětské fantazii si představuje, že jej chce otec zbavit penisu („úzkostí z kastrace“ u chlapců). Chlapec prožívá pocity soupeření vůči otci ve vztahu k matce, z obavy před otcem tyto pocity potlačí a přijme otcovu svrchovanost. Dívky dle Freuda mají trpět po objevu

své odlišnosti závistí penisu. Matku dívka podceňuje, protože rovněž nemá penis a nedokáže si jej opatřit, nicméně se s matkou identifikuje a smiřuje se s tím, že je druhořadá. (Gjuričová, 1999)

Teorie identifikace je předmětem velké kritiky a to díky velkému vlivu příkládanému podvědomí, což má za následek, že neexistuje objektivní způsob, jakým by byla platnost této teorie potvrzena.

Krajně subjektivní povaha psychoanalytických metod vzbuzuje pochybnosti, zda na nich založené interpretace prožitků zkoumaných osob odpovídají skutečnosti, či zda vypovídají spíše o tom, jaká zjištění sám psychoanalytik očekává v souladu s teorií identifikace. Kromě zpráv z vyšetření pořízených psychoanalytiky samými existuje jen málo důkazů svědčících o výskytu kastrální úzkosti u chlapců či závistí penisu u dívek. (Renzetti, Curran, 2003)

Jako velký nedostatek této teorie lze považovat Freudovo proti ženské vyznění, protože tato teorie identifikace klade ženy jednoznačně na nižší stupeň oproti mužům.

Feministické autorky vytýkají Freudovi, že spojuje příliš úzce vědomí vlastního pohlaví s mužskou či ženskou identitou, dále, že nejen „přirozeně“ nadřazuje penis vagině, ale rovněž klade model mužského vývoje jako lidskou normu a vůči ní pak porovnává vývoj ženy jako deficitní. (Gjuričová, 1999)

Vzhledem k těmto závažným nedostatkům není divu, že někteří z Freudových raných následovníků i pozdějších teoretiků uvažujících v teoretickém rámci psychoanalýzy navrhli podstatné revize či reinterpretace původního Freudova výkladu. Například Karen Horney (1967), Erik Erikson (1968) a Melanie Klein E. (1975) poukazují na přílišný falocentrismus jeho teorie, nadále se však soustřeďují na otázku, jakým způsobem se vrozené rozdíly mezi pohlavími promítají do odlišného psychického vývoje mužů a žen. (Renzetti, Curran, 2003)

- teorie sociálního učení

– jsou považovány za jednodušší a jasnější díky svému zaměření na empiricky pozorovatelné události a jejich následky. Na rozdíl od teorie identifikace se nevěnují nevědomým pohnutkám a pudům (podvědomí). Jako hlavní myšlenku totiž považují teorii posilování. Následuje-li po určitém typu chování odměna, zvyšuje se

pravděpodobnost, že se takové chování bude opakovat a pokud následuje trest, pravděpodobnost opakování chování se snižuje.

Konkrétně tedy teorie sociálního učení říká, že děti získávají jim odpovídající genderové identity proto, že jsou odměňovány za chování odpovídající jejich genderu a trestány za chování, které je s ním v rozporu. Někdy nabývají odměny a tresty přímé podoby chvály, respektive napomenutí. Děti se však učí také díky nepřímému posilování. Mohou poznat důsledky určitého chování pouhým pozorováním chování jiných. (Renzetti, Curran, 2003)

Z výše popsaného vyplývá, že děti se učí svému chování posilováním, napodobováním i modelováním osob v jejich okolí. Představitelé teorie sociálního učení proto říkají, že děti si za vzor svého chování vybírají dospělé osoby, které z jejich pohledu vnímají jako vlídné a přátelské, ale zároveň osoby disponující nějakou mocí. Tato teorie také předpokládá, že děti nejvíce napodobují ty osoby, které se jim nejvíce podobají. Do této skupiny osob můžeme řadit především rodiče stejného pohlaví, starší sourozence a vrstevníky. Později se do této skupiny zařadí i pedagogové, umělci a podobně. I tato teorie sociálního učení má své nedostatky a to především v tom, že na děti nahlíží jako na osoby pouze pasivně přijímající socializační signály, přitom existují doklady, že děti aktivně vyhledávají a vyhodnocují informace, které jim poskytuje jejich prostředí. Děti mají také určité vědomí genderu nezávisle na tom, které získávají modelováním a posilováním.

Výsledky zkoumání napodoby u osob stejného pohlaví především nepotvrzují, že by děti konzistentně napodobovaly spíše vzory stejného pohlaví než vzory pohlaví opačného (Raskin a Israel, 1981). Shodnost pohlaví se naopak zdá být méně důležitým faktorem podporujícím modelování než některé jiné proměnné – například moc, která je napodobované osobě připisována (Jacklin, 1989). Dívky častěji napodobují mužské vzory než obráceně, což může být způsobeno právě tím, že muži jsou vnímáni jako mocnější než ženy. (Renzetti, Curran, 2003)

- kognitivně - vývojové teorie

– jsou to teorie, které vychází z díla psychologů Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Základem této nauky je, že děti se učí genderu v rámci svých rozumových

snah najít nějaký řád v sociálním světě, kterého jsou součástí. Dítě ve světě hledá smysl pomocí pozorování svého okolí a vzájemné interakce s ním.

Podle kognitivně - vývojových teorií řeší velmi malé děti tento úkol tak, že v okolním hmotném a sociálním světě objevují vzorce. Děti prý mají k hledání vzorců přirozený sklon, a jakmile začnou určité kategorie a pravidelnosti objevovat, spontánně si v souladu s nimi vytvářejí i představu o vlastním já a soubor sociálních rolí. (Renzetti, Curran, 2003)

Kognitivně - vývojová teorie nám pomáhá vysvětlit, proč mají děti silný sklon upřednostňovat odpovídající pohlavně stereotypní hračky a činnosti, hledat si přátele shodného pohlaví a zastávat rigidně stereotypní představy o genderu. (Renzetti, Curran, 2003)

Kognitivní teorie předpokládá postup dítěte přesně opačný teorii sociálního učení. „Jsem chlapec (dívka), proto chci dělat chlapecké (dívčí) věci a proto za ně budu odměněn“ Kognitivní teorie potom odpovídá výsledkům některých výzkumů, které ukazují, že zráním pocitu „jsem chlapec“ nebo „jsem dívka“ a schopnost identifikovat se s muži nebo ženami jako se sociální skupinou může být zčásti funkcí kognitivního vývoje dítěte a jeho schopnosti konceptualizovat. (Oakley, 2000)

Nedávné výzkumy ovšem ukázaly, že dítě definitivně vnímá svou genderovou identitu jako stálou a neměnnou stejným způsobem a ve stejnou dobu, jako vnímá neměnnou identitu fyzických objektů. Zatímco však tyto kognitivní procesy u dítěte vznikají samovolně postupem zrání, vymezení genderu, k němuž dítě dospívá jejich užíváním, je podmíněno sociálně. Nelze také dokázat, že pocit „jsem chlapec“ předchází touze hrát roli chlapce a být za ni odměněn. (Oakley, 2000)

Kritikové vznášejí proti kognitivně - vývojovým teoriím několik výhrad. Jedna se týká věku, v němž si děti údajně vytvářejí genderovou identitu. Kognitivně - vývojové teorie tuto fázi vývoje kladou do období věku od tří do pěti let, výzkumy však naznačují, že ve skutečnosti nastává dříve, možná že i ve dvou letech. (Renzetti, Curran, 2003)

- komplexní teorie Sandry Bem – optická skla kultury

- tato teorie bývá označována jako alternativní přístup k výše zmíněným psychologickým teoriím. Využívá totiž z každé předchozí teorie důležité části.

Z kognitivní teorie čerpá poznatky z psychologie, využívá prvky sociálního učení a zdůrazňuje vliv kultury na genderový vývoj jedince. Kultura každé společnosti tedy vytváří soubor skrytých předpokladů – optických skel, které určují, jak by členové dané společnosti měli vypadat, myslet, chovat se. Tyto předpoklady se ve společnosti přenáší z generace na generaci a to téměř neviditelně prostřednictvím společenských institucí, ve vzorcích uvažování a chování lidí.

Za základní optická skla počítá Bem tato skla, přes která lidé vnímají a prožívají okolní svět mužů a žen:

- genderová polarizace – je to představa, že muži a ženy jsou bytostně rozdílní a na těchto rozdílech je postavena celá společenská organizace
- androcentrismus – staví na myšlence, že vše co je spojeno s muži a jejich vnímáním světa tvoří normu, podle které jsou ženy jakožto mužům podřízené, posuzovány
- biologický esencialismus – rozdíly mezi muži a ženami jsou dány biologicky, to zároveň zdůvodňuje a ospravedlňuje mužskou nadřazenost a dosavadní genderové uspořádání celé společnosti

Kulturně nastavené optiky Sandry Bem si jedinec osvojuje díky enkulturaci – přímým působením sociálních institucí a jiných skrytých sdělení obsahujících to, co je v dané kultuře důležité, jaké rozdíly v chování žen a mužů jsou žádoucí a jaké jsou kritizovány.

Výsledkem tohoto enkulturačního procesu je, že člověk se ve velmi krátkém čase (již v raném dětství) stává ve své kultuře „domorodcem“ v pravém slova smyslu – tzn. Že je součástí dané společnosti natolik pevně, že již není schopný odlišit realitu od toho, jak je tato realita kulturou konstruována. Již od narození se totiž dítě ve vztahu ke svému pohlaví setkává s odlišně vyzdobeným dětským pokojíčkem, jinými hračkami, hrami, oblečením i celkovou úpravou zevnějšku, vidí, jak táta řídí auto na rodinných výletech, zatímco matka připravuje nedělní oběd apod., čímž se učí rozlišovat svět na „klučičí a holčičí“, potažmo mužský a ženský. Stává se tak mužem nebo ženou, a jako muž či žena začne svět také vnímat a dále předávat toto pojetí svým dětem. (Renzetti, Curran, 2003)

Společným rysem těchto teorií a názorů je, že reflektují odlišnosti v chování či vlastnostech mužů a žen a interpretují je jako „přirozené“ a neproblematické. Pojem muž a žena jsou normativními pojmy. Tradiční rodinná struktura je v tomto pojetí kodifikována jako přirozená a jako norma. (Gjuričová, 1999)

Všechny uvedené názory neberou v úvahu kontext – ignorují kulturní, sociální, historické a politické okolnosti rozdílností mezi muži a ženami. Neberou tedy v úvahu, že význam slov žena a muž je vždy spoluutvářen a naplňován v určité době, stylu života, v jazyce, ale také ve vzájemné vazbě. (Gjuričová, 1999)

1.2 Gender role

Každá kultura vymezuje svým členům určitá obecně platná a uznávaná očekávání, která jakožto nezpochybnitelný soubor norem potom vyvíjí na jedince nátlak k přijetí genderové role s předem určenými hodnotami, charakteristikami a způsoby chování. Jedinci tak stanoví hranice normálnosti a vytváří tak celkový obraz muže a ženy ve společnosti žádoucí. Jedinec takto utvořenou roli a identitu přijímá a získává pocit psychické stability své osobnosti.

Každá společnost má tedy jisté principy, podle nichž dělí činnosti na vhodné pro muže a vhodné pro ženy. Tyto principy se však od jedné kultury ke druhé velmi liší a rozhodně nedokládají obecné tvrzení, že jejich podobu a obsah nevyhnutelně diktuje biologie. (Oakley, 2000)

Genderovou roli pak můžeme chápat jako sociokulturně vymezený komplex vlastností a projevů chování, které jsou pro jedince určeného pohlaví považovány za charakteristické. Nejde jen o sociálně vytvořený konstrukt, vychází i z biologického základu, ovlivňujícího rozvoj některých psychických vlastností a funkcí, resp. alespoň dispozice k určenému chování. Na druhé straně má nepochybný význam komplex rozmanitých exogenních vlivů, které se liší podle toho, zda jde o chlapce nebo dívky. (Vágnerová, 2005)

Proces přijetí genderové role potom jedinci pomáhá v orientaci ve složité sociální realitě a zjednodušuje mu proces rozhodování v rámci široké nabídky životních možností a různých voleb chování. Dá se říci, že se jedinec pohybuje v mantinelech genderových rolí. Je nutné si také ale uvědomit, že nikdo neztvárnjuje svou roli jen na základě toho, co jej společnost v rámci socializace naučí, ale že každá role je vždy autonomně spoluutvářena hlavně jedinečností svého nositele. Dle Oakley (2000, s.121) „být mužem nebo ženou, chlapcem nebo dívkou je stejně záležitostí

oblečení, gestikulace, povolání, sociální síť a osobnosti, jako záležitostí podoby genitálií.“

Z antropologického hlediska se jeví zajímavé zjištění, které provedla ve svém výzkumu Margaret Meadová v knize *Sex and Temperament in Three Primitive Societies*, a to, jak zajímavý může být způsob, jakým různé kultury na světě vymezují gender a genderové role s ohledem na vlastní přirozenost a odlišnost pohlaví. Margaret Meadová zkoumala tři kmeny v oblastech Nové Guineje. První kmen Arapešů považoval za ideálního dospělého jedince, který je velmi emocionální, jemný, laskavý, mírný až pasivní. Zajímavý je fakt, že muži i ženy jsou u tohoto kmene zastupitelní ve svých rolích. Obě pohlaví obdělávají pole a věnují se všem rutinním činnostem, zároveň jsou plně zastupitelní v péči o děti a to rovným dílem. Oproti tomu druhý kmen – bojovný kanibalský kmen Mundrugumor také nerozlišuje mužské a ženské role, avšak oproti Arapešům vychovává své členy k agresivitě, průbojnosti až nepřátelství. Matky jsou k dětem velmi chladné a přísné. Vychovávají děti k nedůvěře a nenávisti. Třetí kmen - Čambuliové rozlišuje mužské a ženské role, ovšem zcela obráceným způsobem, než na který je naše západní kultura zvyklá. Ženy tohoto kmene tak působí inteligentně, podnikavě, nezávisle, zatímco muži jsou zhýčkaní, nesoustředění a neschopní, marniví a závistiví, chovají se tedy z našeho pohledu jako ženy.

Tyto antropologické výzkumy nám ukazují, jak úzce spolu souvisí osobnost jedince a vymezení jeho genderové role s metodami, kterými daná kultura a společnost vychovává své jedince.

Genderové role jsou ženám a mužům připisovány kulturou v souvislosti s jejich pohlavím. Jde o ženské a mužské role ve společnosti, kdy jsou od dětství ženám a mužům předkládány určité vlastnosti a charakteristiky. U žen se v naší společnosti například předpokládá, že budou upravené, štíhlé, krásné příjemné, citlivé a empatické, budou se věnovat hlavně své rodině a dětem, po kterých touží už od dětství.

Stávající genderové rozdělení rolí v rodině má přitom pro všechny členy rodiny (tzn. matku, otce i děti) své výhody i nevýhody. Ženy většinou spatřují jako hlavní pozitivum své mateřské role možnost utvořit si s dětmi velmi blízký vztah, sledovat a ovlivňovat jejich vývoj a těšit se ze silných emocionálních zážitků, které jejich život obohacují. Udržování emocionální soudržnosti rodiny a závislost členů rodiny na její mateřské péči a hladkém fungování domácnosti, je pro ženu na jednu stranu zdrojem

moci, z něhož může pramenit pocit naplnění, současně však s sebou nese značné časové, fyzické i psychické nároky, které mohou ženu stresovat a vést až k hluboké frustraci, což samozřejmě následně zpětně ovlivňuje i kvalitu manželského a rodinného soužití. Zatímco ženy by tedy občasnou záměnu manželských a rodičovských rolí rády uvítaly, muži se dosud hlavní zátěží, spojené s péčí o rodinu spíše vyhýbají. (Renzetti, Curran, 2003; Čermáková, 2000a).

U mužů se naopak předpokládá, že budou fyzicky i psychicky zdatní a odolní, nebudou se chovat zženštile a spíše než domácnosti se budou věnovat své kariéře a finančnímu zajištění rodiny.

Muži jsou tak většinou zprošťováni z podílu na většině domácích prací i časových nároků pravidelné, soustavné a odpovědné péče o děti, aby se mohli plně zařadit do pracovního procesu a většinu svého času a energie investovat do zajištění rodiny (přestože je z nich dnes snata hlavní odpovědnost za uživení rodiny, o kterou se dělí se svou manželkou). Navíc se v našem prostředí udržuje stereotypní představa muže, který se není schopen postarat sám o sebe, natož o dítě. Pečující otec je tak vnímán spíše jako výjimka, která potvrzuje pravidlo „rodičovské nekompetentnosti“ zobecněné na všechny muže – tj. i na ty, kteří se o dítě postarat umí, a dokonce se o něj sami starat chtějí. V důsledku stereotypního tlaku se však i tito muži stále více orientují spíše na mimo rodinnou sféru práce, ve které se snaží dosáhnout co nejvyššího postavení a uznání. (Čermáková a kol., 2000a)

Toto vymezení genderových rolí je patrné již od dětství i v zadávání domácích prací a povinností dětem. Mezi úkoly udělované dívkám patří mytí nádobí, prostírání stolu, vysávání, zatímco chlapcům se nejčastěji udělují úkoly v podobě vynášení odpadků a pomoci s drobnými opravami.

Chlapci i dívky se setkávají s tradičními mužskými a ženskými činnostmi a podněcování obou pohlaví k domácím pracím by mohlo vyvolat domesticitu u mužů stejně jako u žen. Existují však důkazy, že matky trvale podněcují k těmto činnostem dívky, povzbuzují jejich identifikaci s nimi jako se součástí genderové role, nejdříve jen imitací těchto činností a později reálnou domácí prací. U chlapců je tato identifikace krátkodobá, brzy jsou od ní odrazováni a nepokládá se u nich za trvalý aspekt jejich genderové role. (Oakley, 2000)

Muži a ženy nejsou tedy charakterizováni podle nějakých přirozených či vrozených vlastností, ale podle určitého genderového vzorce, který rozděluje náš celý

životní svět. Feministická epistemoložka Hardingová nazývá tímto vzorcem symbolické universum.

Z analytického pohledu je třeba si uvědomit, že genderové universum a pracovní trh zdánlivě kopírují rozdílnost mezi muži a ženami, ve skutečnosti jsou určujícími dynamickými strukturami, které podmiňují historicky potřebné mužské a ženské role. (Harding, 1993)

Hardingová poukazuje na 3 oblasti genderové organizace společnosti:

- Abstraktní oblast jazyka, kultury, hodnot, významů, společenských institucí, které jsou přiřazovány buď k mužskému nebo k ženskému genderu, s jejich nestejnou prestiží. Věda a univerzita jsou mužského rodu, mateřské a základní školy ženského.
- Oblast genderové společenské dělby práce s vyčleněním tzv. materiální reprodukce, tedy mužsky charakterizovaného pracovního trhu a tzv. přirozené reprodukce, tj. žensky definované povinnosti rodit a vychovávat děti.
- Oblast individuálních genderovaných rolí, kterým se jednotliví členové společnosti učí. Mužům se vštěpují téměř výhradně vlastnosti potřebné na pracovním trhu. Ženy se také učí rolím pracovního trhu, ty jsou ale více méně otevřeně formulovány tak, aby ženy neaspirovaly ani na vysoké funkce, ani na vysoké odměny a chovaly se co možná submisivně. (Harding, 1993)

1.3 Genderové stereotypy

Zatímco pohlaví odkazuje k biologickým odlišnostem lidského těla, gender se týká sociálních a kulturních rozdílů mezi muži a ženami. Gender (jakožto socio-kulturní pohlaví) tedy zahrnuje všechny vlastnosti a vzorce chování, které jsou v dané kultuře a historické epoše považovány za normální či žádoucí pro jedince určitého pohlaví. Respektování tohoto souboru sociálních očekávání je společností odměňováno a nedodržování naopak sankcionováno. (Vágnerová, 2005)

Genderové stereotypy jsou určitými charakteristikami a projevy v chování a smýšlení lidí, které považujeme za jasné a samozřejmé, jako přirozeně ženám a mužům patřící. Jsou to takové koncepty, které jsou nám už od narození vštěpovány jako přirozené a univerzálně platné pro všechny příslušníky daného pohlaví, a které

nás učí nahlížet na svět a na ostatní podle ustálených vzorců. Jde tedy o všeobecně uznávaná přesvědčení, která staví na alespoň jednom identifikačním znaku, který je pro určitou skupinu společný, a na jehož základě se jí potom, většinou zcela automaticky připisují další charakteristiky.

Genderové stereotypy jsou tak vlastně zjednodušujícím pojetím toho, jak má vypadat „maskulinní muž“ či „feminní žena“, přičemž se o těchto konceptech uvažuje bipolárně – tzn. že normální muž dle těchto stereotypů nenese žádné prvky či charakteristiky ženskosti a naopak normální žena se nevyznačuje žádnými mužskými charakteristikami. Typickým příkladem genderových stereotypů tradovaných v naší kultuře např. je, že žena má být citlivá, měkká, něžná, přizpůsobivá a poddajná, měla by se umět postarat se o druhé a upřednostňovat city i potřeby druhých před vlastními, zatímco muž má být naopak aktivní, výkonný a úspěšný, musí se umět prosazovat, dokonce může být i agresivní, jen aby nebyl považován za zženštilého slabocha. (Bačová, Mikulášková, 2000)

Tyto specifické charakteristiky mužů a žen jsou díky stereotypní výchově v rodinách i nadále považovány za samozřejmé a jsou respektovány již po mnohá desetiletí, i když se v poslední době role mužů a žen značně mění.

V průběhu socializace se už od dětství člověk učí, co má jako chlapec a dívka považovat za správné či nesprávné, žádoucí či nežádoucí, jaká domácí práce je vzhledem k jeho pohlaví vhodná či nikoli, a i během života na nás tento genderový stereotyp působí velmi silně i díky vlivu médií. Nejsilněji v této oblasti působí zejména televize, která například svými reklamními spoty či mnohými nekonečnými seriály a zábavnými pořady prohlubuje určuje ve společnosti jistý pohled na ženy a muže a utvrzuje je v jejich tradičních postojích a rolích.

Jedním z nejvýrazněji působících stereotypů je prezentace tradičního rozdělení ženské a mužské role v rodině, což znamená, že muž je stavěn do pozice hlavy a živitele rodiny a žena je zase hlavně matkou pečující o hladký chod domácnosti s největším podílem na výchově dětí. Každá reklama na čisticí prostředky ukazuje usměvavou ženu, jak spokojeně a ráda uklízí a pere, jen co vyzkouší nový a ještě lepší čisticí prostředek. Žádná reklama do této pozice nestaví muže. Společnost by takovou reklamu asi nepřijala.

Kromě nenápadného sexismu převažuje v reklamách genderová stereotypizace. Jaké jsou některé běžné genderové stereotypy v tištěných a televizních reklamách? Jedna kategorie stereotypů se týká zobrazovaných povolání. I když bylo v minulých

letech zaznamenáno jisté zlepšení, profesní stereotypizace podle pohlaví v reklamách stále převládá. Muži mají pozice spojované s autoritou – jsou to takzvaní odborníci -, zatímco ženy dostávají rady, většinou od mužů, nebo jsou ukazovány v tradičních ženských povoláních a rolích (např. jako ošetřovatelky, sekretářky, tvůrkyně domova, matky) (Renzetti, Curran, 2003)

Pod tlakem společnosti se proto se svými rolemi ztotožníme, a zjistíme, že nám tyto role dokonce usnadňují sociální kontakty a interakce, protože ty se potom stávají předvídatelnými. Mohou nás ale také omezovat v zařizování vlastního života z pohledu naší individuality a společenské situace, ve které se právě nacházíme.

Dle mého názoru je tedy velmi důležité stávající genderové stereotypy, které můžeme najít v mnoha oblastech našeho každodenního života, včas odhalovat, uvědomovat si, jak se odrážejí v našich mezilidských vztazích a zpochybňovat jejich samozřejmost a nevyhnutelnou platnost. Překonávání stereotypů je proto výzvou pro osobnostní seberealizaci, obohacení společného života žen a mužů a jejich vzájemné porozumění, ale také pro rodinu a výchovu v ní, která by měla s odstraňováním genderových stereotypů začínat už v raném rozvoji dětí.

2. Manželství a rodina

Dle Cibulce (1984) se manželstvím rozumí soužití dvou partnerů opačného pohlaví, kteří se na základě dobrovolného souhlasu rozhodli, že budou společně spravovat nabytý majetek a finance, udržovat své obydlí, starat se o výchovu dětí, sexuálně se stýkat, komunikovat a trávit volný čas, usnadňovat vznik a realizaci svých zálib, vybírat přátele, udržovat vztahy s širší rodinou a starat se o přiměřené duševní a fyzické zdraví.

Manželství je z dnešního pohledu vnímáno jako právní a společenská instituce, která potom vytváří legislativní základ pro rodinu. Dříve bylo uzavření manželství chápáno jako jakási směna mezi manželem a manželkou. Díky tomuto vztahu měla manželka ze zákona povinnost starat se o chod domácnosti a děti, a také v neposlední řadě plnit manželovy sexuální požadavky. Na oplátku potom manžel ochraňoval a zajišťoval manželku a děti ekonomicky a zastupoval je před právem. Takto vedené manželství mělo silně autoritativní charakter, ve kterém byli manželka a děti považovány za nesvéprávné bytosti. Vztah v tomto manželství byl pro ženu založen na podřizování se, což bylo v dřívějších dobách považováno za zcela správné a běžné.

Uvažujeme-li o manželství dnes, představujeme si rovnocenné partnerství, nikoli směnu. Dnešní manželé se většinou, zejména v raných fázích manželství, snaží vyjednat a nastolit poměrně rovné uspořádání svých rodinných rolí – naprostá většina českých mužů i žen tak např. v empirických průzkumech přiznává manželovi i manželce v rodině s dětmi stejná práva na trávení volného času i stejnou povinnost péče o děti a přispívání do rodinného rozpočtu – avšak jejich reálné chování v rodině vypovídá o větší závislosti na stereotypním myšlení, a proto se také skutečná dělba rolí směrem k této ideální rovnosti mění mnohem pomaleji (Čermáková a kol., 2000a)

Za běžnou formu soužití dvou lidí opačného pohlaví nebo za jeho cíl je ve společnosti stále považována rodina. Je definována jako forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti. Všechno ostatní je však už sociokulturně podmíněno. K takovým znakům patří např. společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd. Za základní funkce rodiny jsou považovány reprodukce lidského rodu a výchova potomstva. (Jandourek, 2003)

Pro člověka jsou velmi důležité jeho sociální vztahy a mezilidské interakce. Z toho také vyplývá, že gender je tedy považován za sociální koncept, protože pro člověka žijícího v izolaci by nebyl vůbec důležitý. Ke vzájemným interakcím dochází v první řadě v rodině. A právě v rodině můžeme nalézt specifický průnik veřejné a soukromé sféry a tím pádem i důsledky pro náš každodenní život. Dnešní rodina je vnímána jako soukromý prostor, kde může být každý její člen sám sebou, kde je plně rozvíjena jeho osobnost a individualita a místo, které se stává hlavním opěrným bodem v životě člověka. Nejsou zde na člověka kladeny nároky spojené s pracovním a veřejným životem.

Současný model rodiny je významně ovlivněn tím, čemu se říká rodina měšťanská neboli buržoazní. To je typ rodiny vznikající v době rozmachu střední třídy, měšťanstva, v evropských městech v 17. a 18. století. Později se během průmyslové revoluce z těchto vrstev rozšířila i na dělnictvo. Byla výrazně patriarchální a otcova autorita v ní byla založena výkonem v roli podnikatele a dědičným vlastnictvím majetku. Živitelem rodiny je muž. Partnerství už bylo založeno na představě romantické lásky, tzn. Že snoubenci přikládali důležitost nejen „spojování majetku“ (ač tento faktor byl vždy důležitý), ale také osobnímu vztahu. Kritické analýzy však hovoří v případě buržoazní rodiny často také o útisku ženy a dětí, pokrytecké vnějškové monogamii (muž dochází do nevěstince nebo má milenku) a atmosféře úzkosti, ve které žili mnozí její příslušníci. Pro řadu konzervativních myslitelů však zůstává ideál buržoazní rodiny ideálem rodiny jako takové. (Jandourek, 2003)

Moderní formu rodiny označujeme jako rodinu atomární či nukleární (také manželskou, párovou), podle toho, že jejím „jádem“ jsou rodiče a děti, nikoli už rozsáhlá síť příbuzenstva jako v dobách tradiční společnosti. Nukleární rodina městského typu ale ve skutečnosti nežije v takové izolaci, jak by se podle tohoto čistého typu zdálo. Stále zůstává propojení přinejmenším s prarodiči, již někdy plní důležitou funkci při výchově dětí, protože zaměstnaní rodiče nemohou vždy plnit všechny požadavky, které od nich rodičovství vyžaduje. (Jandourek, 2003)

Takto pojaté chápání rodiny je ovšem platné až v dnešní demokratické době. Velkými změnami si rodina jako instituce prošla ve dvacátém století. Tento vývoj můžeme popsat jako vývoj od velké rodiny po rodinu malou – nukleární tvořenou pouze rodiči a jejich dětmi, kde je fungování rodiny založeno na partnerské a demokratické rovnoprávnosti všech jejích členů.

Oba typy rodin mají své příznivé i nepříznivé stránky, dodnes existují vedle sebe a vyskytují se i jejich přechodové formy. Vývoj, respektive proměna moderní rodiny bývá dávána do vztahu s proměnou jak materiální stránky společnosti (rozvojem industrializace, urbanizace, pokrokem ve vědě a technice), tak s celkovou změnou hodnotového systému společnosti (zvýšený důraz na svobodu, autonomii, individualitu atd.). (Maříková, 2004)

Moderní společnost je plná dynamismu. A tak se v průběhu jejího vývoje ženám postupně otevírá prostor pro seberealizaci i mimo rodinu. Muž je naopak stále více a častěji „vtahován“ do soukromé instituce rodiny, aby zde plnil, anebo se alespoň spolupodílel na plnění některých rolí, jež byly dříve vyhrazeny pouze ženám. Tradiční komplementarita rolí uvnitř rodiny je v moderní společnosti postupně narušována. V každodenním životě to znamená, že role muže a ženy jsou v zásadě stále více zastupitelné, zaměnitelné a neměl by existovat ostrý předěl mezi mužskou a ženskou prací v rámci domácnosti. (Maříková, 1999)

Přes všechny krize ale rodina zůstává stále důležitým prostředím, kde jedinec prochází prvními fázemi socializace, kde se mu dostává podpory a prožívá intimitu, kterou mu jiné instituce nemohou poskytnout. (Jandourek, 2003)

2.1 Výchova v rodině jako součást genderové socializace

Rodina jakožto první instituce, ve které dítě vyrůstá, má na utváření genderové identity největší podíl.

Genderová identita je subjektivně akceptovaná představa o svých genderových vlastnostech, s níž se jedinec v různé míře ztotožňuje, anebo ji odmítá. Na rozvoji identity se podílejí biologické i sociální faktory, ty biologické jsou dané, zatímco sociokulturně podmíněné vlivy, modifikující genderové sebepojetí, mohou být mnohem proměnlivější. (Vágnerová, 2005)

Každá nově nastupující generace dětí se učí zvyklostem, hodnotám, normám a rolím společnosti, do které se zrodila. V procesu sociálního učení jsou tedy děti vedeny k tomu, aby naplňovaly očekávání, která jsou do nich v konkrétní kultuře vkládána, čímž si společnost zajišťuje novou generaci mladých lidí, kteří chápou

a dodržují normy a pravidla, jež stabilizují a posilují její sociální řád. Tento proces, v rámci něž dochází k formování jedince jako společenské bytosti a jímž si společnost současně zajišťuje tradování ustálených vzorců zkušeností a chování, stejně jako akumulovaného vědění předchozích generací, se nazývá socializace. (Rabušicová, 1991)

Socializaci můžeme nazvat procesem rozvoje, při kterém se rozvíjí takové vlastnosti a kompetence, které osobě umožní postupnou integraci jedince do společnosti.

Socializace („zspolečensňování“) je proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou (ontogenetické hledisko), proces postupného začleňování se do dané společnosti, proces učení se v dané společnosti žít. Člověk si prostřednictvím socializace osvojuje specificky lidské formy chování, jazyk, poznatky, hodnoty a normy. Můžeme také říci, že se jedná o vstup jedince do sociálního prostředí, proces kultivace člověka, jeho postupného utváření a zapojování do sociálních vazeb a sociálních rolí. (Kraus, Sýkora, 2009)

Základy získávané genderové identity se vytvářejí v rodině prostřednictvím socializace, kde má dítě možnost vidět představitele obou rolí – muže i ženu ve vzájemných interakcích, naučených modelech chování a normách dané společnosti, čímž je zároveň samo vychováváno s ohledem na své pohlaví.

V rámci socializace se člověk učí i potřebným návykům a normám, které umožňují, aby se ve své sociální skupině choval přiměřeným způsobem. V tomto procesu si osvojuje specifické skupinové i obecně sociokulturně platné vzorce chování. Děje se tak na základě nápodoby a identifikace s lidmi, kteří slouží jako model chování (např. rodiče). Socializace znamená také rozvoj vztahů a rolí, které každou osobnost sociálně vymezují. Když člověk jedná podle platných pravidel, ostatní lidé se tak v jeho chování mohou snadno orientovat, protože pro ně má jednoznačný význam. Z tohoto, i dalších důvodů jedince, který se chová očekávaným způsobem, pozitivně přijímají. Respektování pravidel člověku umožňuje uchovat si přijatelnou sociální pozici a tím i přijatelné hodnocení. (Vágnerová, 2005)

Společnost vytváří na své jedince prostřednictvím svých základních sociálních institucí určitý tlak, neboť má zájem na tom, aby se vhodným způsobem do této společnosti začlenil (tj. integroval, adaptoval, přizpůsobil). Mezi nejdůležitější prostředníky socializace, neboli základní socializační činitele, patří (kromě školy, vrstevnické skupiny, různých neformálních skupin, masmédií či pracovní skupiny)

především rodina, neboť v rodině (zejm. v raném dětství) získáváme primární a mimořádně silně působivé zkušenosti a návyky, které tvoří základ veškerého dalšího sociálního učení. Rodina je první sociální skupinou, která dítě učí přizpůsobovat se pravidlům sociálního života, osvojovat si základní společensky žádoucí způsoby chování a kulturní návyky, určuje jeho hodnotovou orientaci, ovlivňuje jeho názory a postoje a předává mu důležité vědomosti a znalosti, které potřebuje pro úspěšné zařazení do různých sfér společnosti – tzn. např. do dětského kolektivu či školního života a využije je také později ve své práci i v rodině, při výchově svých vlastních dětí. (Bauerová, 1979)

Z hlediska výchovného ovlivňování osobnosti má rodina výsadní postavení v tom smyslu, že je prvním výchovným činitelem a nastupuje v počátečním období života člověka, které je obdobím pro utváření charakteru obdobím rozhodujícím. (Kraus, 2006)

Hlavní úlohou socializačního procesu v rodině je tedy příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě už od narození a dále po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a dále je aktivně zpracovává v souladu se svými vrozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami. Důležité jsou pro ně ale také hodnotové orientace a vzory, kterými jsou pro dítě hlavně rodiče.

Genderové role a genderovou identitu si ale dítě neosvojuje pouze mechanicky od rodiče, ale tím, že se s ním různými způsoby identifikuje. V zásadě se dítě chce rodiči podobat a to je motivuje, aby se chovalo stejně jako on. Dítě se zařazuje do stejné skupiny ke stejnému genderu jako rodič, a tím iniciuje určité mechanismy chování, zprvu nevědomě a později vědomě. Jak imitace, tak identifikace označují tendenci jedince reprodukovat aktivity, postoje a emocionální reakce, které vykazuje skutečný nebo symbolický model. (Oakley, 2000)

Genderové nerovnosti znamenají kulturně determinované rozdíly mezi pohlavími. Každá kultura konstruuje různé vzorce chování a možnosti pro různá pohlaví. Tyto vzorce se vyznačují vysokou rigiditou a často jsou považovány za přirozené vlastnosti jednotlivých pohlaví. Dokladem kulturní konstrukce těchto vzorců je nejen odlišný proces socializace pro různá pohlaví, ale i existence různých kultur, které by v případě přirozenosti (vrozenosti) vzorců byly zcela zbytečné. Hlavní oblastí a vlastně zdrojem těchto nerovností je rodina, neboť jejich konstrukce vychází prvotně

z biologických rozdílů mezi pohlavími, které se uplatňují především v rámci rodiny. (Maříková, 2000)

V rodině pak stále přetrvávají zejména následující struktury genderové nerovnosti: nerovnoprávný charakter mocenského uspořádání manželství (projevující se zejména v dělbě domácí práce), asymetrická dělba rodičovských rolí (tzv. kult mateřství a „eroze“ otcovské role) a v neposlední řadě také vlastní socializační proces, v průběhu kterého děti internalizují mužské a ženské postoje, osvojují si modelové chování a dále je předávají svým dětem, čímž se genderově stereotypní vzorce smýšlení i jednání reprodukuje. (Čermáková, 2000)

Jako rodinnou výchovu můžeme tedy pokládat tu část socializace, která se vyznačuje určitou záměrností a ve svém důsledku sleduje určitý cíl, za který můžeme považovat představy rodičů o budoucím ideálním životě jejich dětí, přestože se ne vždy jedná o působení vědomé a deklarované. Výchovné působení rodiny je ale složitě ovlivňováno společenskohistorickými podmínkami, výchovnými tradicemi a v první řadě osobními zkušenostmi a vlastnostmi samotných rodičů a vychovávaných dětí.

Rodinnou výchovu je možno chápat také jako nezbytný způsob přípravy dětí na život v dospělosti (tj. v pozici dospělého), na plynulé a správné poznávání a interpretování sledu událostí fyzické i společenské reality a osvojování žádoucího způsobu chování v nejrůznějších sociálních situacích a interakcích. V kontaktu s každodenní rodinou i širší společenskou realitou a se svými možnostmi si tak dítě postupně vytváří vnitřní obraz světa, který do značné míry odpovídá tomu, jak je mu realita rodiči předkládána a jakým způsobem ho rodiče do okolního světa uvádějí. (Rabušicová, 1999)

2.2 Domácí práce

Domácí práce jsou obvykle chápány jako neplacené práce vykonávané v domácnosti pro potřeby všech členů rodiny a k zajištění chodu domácnosti jako takové. Vyjmenujme si základní teoretické principy zamýšlející se nad dělbou domácí práce.

K vysvětlení dělby domácí práce mezi partnery je v sociologické literatuře přistupováno z různých perspektiv. Obecně můžeme rozlišit tři skupiny přístupů. První skupinu tvoří přístupy, které dělbu práce v domácnosti vysvětlují na základě ekonomických či kvazi-ekonomických principů. Mezi ně lze zahrnout: 1. perspektivu časové dostupnosti a omezení, která vysvětluje rozdělení práce v domácnosti časovými nároky kladenými na členy domácnosti a jejich časovými možnostmi danými participací v placené práci; 2. perspektivu relativních zdrojů, vykládající dělbu práce v domácnosti na základě distribuce zdrojů, zejména příjmu a vzdělání, mezi partnery. Druhou skupinu tvoří přístupy, které zdůrazňují symbolické aspekty rozdělení práce v domácnosti a chápou domácí práci jako prostředek užívaný k symbolickému potvrzení genderové identity. Na rozdíl od předcházejících dvou skupin přístupů, které se soustředí na rozdělení domácí práce v rámci mikrosystému rodiny, další skupina teorií poukazuje na to, že dělba domácí práce musí být zkoumána v rámci širších ekonomických, sociálních a sociálně-politických kontextů, které podstatným způsobem určují pozici ženy a muže v rámci rodiny. Mezi tyto přístupy můžeme zařadit např. z socialistického feminismu vycházející model ekonomické závislosti, který zasazuje dělbu práce v domácnosti do kontextu genderových a třídních nerovností a jako základ dělby domácí práce v rodině vidí směnu výkonu domácí práce za ekonomickou podporu. (Chaloupková, 2005)

Dle Oakley (2002) současné názory na ekonomickou dělbu práce mezi muži a ženami vycházejí z řady předpokladů, které se týkají souvislosti mezi reprodukčními a hospodářskými úkoly.

Prvním předpokladem je, že mateřské povinnosti (těhotenství, kojení a denní péče o dítě po dobu několika let) znamenají, že se žena musí vzdát jiné práce.

Druhým předpokladem je, že mateřství je poměrně usedlá činnost a nevyžaduje mnoho energie a síly.

Třetí předpoklad vztahuje totéž na domácí práce obecně.

Čtvrtým předpokladem je, že v tradiční malé primitivní společnosti se ženy věnují domácnosti, což je činnost vzhledem k zásadním ekonomickým úkolům okrajová.

Pátý předpoklad vychází z toho, že žena nemá fyzickou sílu a energii jako muž, a proto nemůže dělat některé mužské činnosti jako kácet stromy nebo lovit zvěř.

Tyto předpoklady podporují argumenty pro funkční nezbytnost tradičního dělení sociálních rolí mezi mužem a ženou, tedy argumenty, že v lidské společnosti je dělba

práce mezi mužem a ženou nutná, že je přímo podmínkou k přežití. Bez těchto předpokladů se argumenty pro dělbu práce hrouť.

Dle Maříkové (1999) dělba práce podle pohlaví ženy znevýhodňuje, a to tím, že muži je určeno místo ve veřejné sféře – tj. ve sféře placené práce, placeného zaměstnání či podnikání, ve sféře veřejné angažovanosti, zatímco ženě je vyhrazeno místo ve sféře soukromé – tedy v rodině, v domácnosti, ve sféře práce neplacené. Tím, že muž je jediným, kdo vydělává, prohlubuje se závislost ženy na muži. Kromě psychologické závislosti se vytváří nový druh závislosti ženy na muži, a to závislost ekonomická.

Domácí práce jsou tedy činnosti, které jsou spojeny s chodem domácnosti a uspokojováním potřeb jejích členů. Tyto činnosti jsou nezbytné pro bezproblémový chod domácnosti i ekonomiky státu, ačkoli jsou neplacené a vykonávané z lásky k ostatním příslušníkům rodiny. Domácí práce se vyznačují zejména časovou neohraničeností, nesespecializovaností (podle některých odhadů zahrnují až 80 rozličných činností) a genderovým charakterem. (Renzetti, Curran, 2003)

Práce spojené s chodem domácnosti můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupina činností je tvořena managementem domácnosti. Pod tento pojem zahrnujeme plánování činností a aktivit, plánování důležitých schůzek a událostí v rodině, plánování společné dovolené, placení účtů a podobně. Do druhé skupiny činností zahrnujeme práce potřebné pro zajištění rutinního chodu domácnosti. Mezi tyto činnosti tedy patří mytí nádobí, praní žehlení a veškerý úklid domácnosti.

Dělba práce v domácnosti bývá u nás považována za „ryze soukromý“ problém každé rodiny, i když ve skutečnosti „přerůstá“ do sféry veřejné. Rozdělení prací a povinností má do jisté míry vliv na pracovní angažovanost dané ženy či muže, neboť jim zvětšuje nebo naopak zmenšuje prostor pro seberealizaci mimo rodinu. U nás se však i nadále mlčky předpokládá, že tíha každodenní zodpovědnosti za chod rodiny a domácnosti leží hlavně na ženě a je to v první řadě „její“ problém, jak si dokáže poradit se skloubením rodinných a pracovních povinností. Na muže v tomto směru nebývá vyvíjen tak silný sociální tlak. (Maříková, 2000)

Zaměstnané ženy jsou tak vlastně doma nuceny nastoupit tzv. „druhou směnu“, kde je čeká společensky i ekonomicky nezbytná práce v domácnosti, která však většinou jako skutečná a hodnotná práce nebývá vnímána ani oceňována. Za hlavní faktory, které takovéto vnímání domácí práce způsobují, se považuje její malá specializovanost (zahrnuje velké množství různorodých „drobných“ činností), její

předurčení „pro okamžitou spotřebu“ a dále nemožnost pevně určit její celkovou dobu trvání a tím i ekonomickou hodnotu. (Renzetti, Curran, 2003)

Ve většině českých domácností se tak stávají každodenní rutinní činnosti, jako je úklid a vaření, hlavní náplní „volného času“ manželky či partnerky, zatímco mužům, kteří doma vykonávají spíše méně pravidelné činnosti (jako jsou drobné opravy a údržba domu), stále zbývá větší množství času na jejich koníčky a záliby. „Druhá směna v domácnosti“ tedy pro ženy znamená nejen méně času na odpočinek a regeneraci sil, ale v jistém smyslu je omezuje i v jejich pracovní činnosti (ve veřejné sféře), kterou musí skloubit s domácími povinnostmi. (Jarkovská, 2004)

Přestože existují situace, za kterých jsou muži ochotni své partnerky ve výkonu domácích prací zastoupit, děje se tak ale pouze z nutnosti, ve výsledku se na nich podílejí jen ve velmi malé míře.

Muži jsou schopni vykonávat téměř všechny domácí práce a mohou tak plnohodnotně zastoupit ženy v jejich povinnostech. Ovšem stává se tak jen v případech, kdy je žena nemocná, kdy je na pracovní cestě nebo je z jiných důvodů mimo domov. V takových okamžicích jsou muži schopni na sebe převzít velký podíl odpovědnosti za výkon domácích prací. Bohužel jen krátkodobě, než bude žena opět schopna tyto práce vykonávat sama. (Maříková, 2000)

Tento odlišný přístup v nahlížení na výkon domácích prací je ovšem způsoben zcela odlišným vnímáním obou pohlaví. Pro ženy jsou domácí práce jakási dvacetihodinová povinnost, kterou je potřeba vždy splnit a vykonávat, zatímco pro muže jsou domácí práce pouze věci občasné, kterou je potřeba udělat pouze, pokud je o to žena poprosí či mají-li zrovna náladu. Tento postoj si muži samozřejmě hájí, a proto se rozdělení domácích prací zase vrací k nastolenému stereotypu, s poukázáním na to, že stejný, plně funkční model chodu domácnosti zastávají i jiné rodiny.

Dá se říci, že muži používají hned několik strategií, aby se nemuseli podílet na pracích spojených s chodem domácnosti. Jako první způsob, který se jeví jako účinný je předstírání pomoci. Muži navenek projeví snahu své ženě pomoci ve skutečnosti však nejsou schopni práci vykonat, protože buď nechápou, co se po nich žádá, nebo to úspěšně předstírají a žena nakonec jejich pomoc odmítne.

Dalším způsobem je vyvolání sporu. I v této kategorii muži souhlasí s výkonem domácích prací, ale odmítnou časové schéma jejich výkonu (např. utírat prach jen o Vánocích nebo vynášet odpadky jednou týdně) (Bierzová, 2006).

Muži však obvykle neparticipují na tzv. každodenním „poklizení“, ale spíše pomáhají nebo dokonce sami provádějí tzv. týdenní úklid nebo úklid větší, nejčastěji předvánoční. (Maříková, 2000)

Jako poslední strategii můžeme uvést tzv. přístup mužů k domácím pracím. Podle Bierzové jsou domácí práce muži považovány za zcela triviální až degradující, a proto s nimi nechtějí ztrácet čas. Domácí práce jsou podle mužů až tak jednoduché, že je ani za skutečnou práci nepovažují. „ Když je dokáže zvládnout žena, může a musí je zvládnout každý (muž)...“ (Maříková, 2000, s.117)

Ovšem i na domácí práce je možné se dívat z více úhlů pohledu. Mnohé ženy budou jistě souhlasit s názorem, že domácí práce jsou rutinní, ubíjející a nestatusotvorné činnosti, na které je možné nahlížet jako na utlačující činnosti, které jsou výrazem patriarchální moci mužů nad ženami. Existuje ovšem i druhý názor, který říká, že mnoho žen považuje vykonávání domácích prací za určitý zdroj hrdosti a vlivu, který potom v rodině mají. Pro tyto ženy je tedy důležité zachovat si hlavní odpovědnost za správu domácnosti. Nepovažují proto domácí práce čistě jako zdroj frustrace či snad podřadného postavení.

To, že domácí práce se považují za méně hodnotné, rutinní, ubíjející, nestatusotvorné, je více či méně otevřeně přijímaným faktorem (nejradikálněji vyjádřeným některými feministickými autorkami, které hovoří o domácích pracích vykonávaných ženami jako o utlačujících, které jsou výrazem patriarchální moci mužů nad ženami a jejich prací. Takovýto názor však i podle Valadeze a Cligneta (1984) nespravedlivě eliminuje z výzkumné agendy velké množství žen, které považují domácí práce i za zdroj hrdosti a vlivu, který v rodině mají, a ne jen za zdroj frustrace a podřadného postavení.) V sociologii se nízký status, který společnost připisuje práci vykonávané v domácnosti, považuje za důsledek rozvoje kapitalistických trhových vztahů. Ty favorizují produktivní činnost ve veřejné sféře, která jedinci i společnosti přináší ekonomický efekt vyjádřený ziskem, prací, penězi. (Chorvát, 2002)

Praktická část

3 Cíl výzkumu

Diplomová práce se bude snažit zjistit, zda v české společnosti stále převažuje myšlení v duchu tradiční genderové ideologie, kdy muž i žena mají role spíše rozdílné než-li zástupné. Výsledky dosažené v empirické části práce mohou pomoci ve vytváření širšího obrazu o genderové struktuře české společnosti a mohou být návodem pro nový pohled na socializaci a výchovu pro nové generace.

Dle již dříve provedených výzkumů je totiž patrné, že v našich představách stále přetrvává na jedné straně obraz muže živitele a na druhé straně ženy, starající se o domácnost a děti. Je to především muž, kdo by měl finančně zajistit rodinu. Dále jsou činnosti, na kterých by se měli podílet oba partneři, nebo by měly náležet spíše mužům – usilování o profesní kariéru, zapojování se do společenských funkcí, iniciativa v intimním životě, další vzdělávání, koníčky. Péče o děti by také měla být záležitostí obou partnerů, anebo z větší části náležet ženě. Za spíše ženskou činnost respondenti považují především vaření, ale i úklid a nakupování potravin, které má provádět spíše žena, popřípadě oba, ale určitě by jejich větší díl neměl připadat muži. Rovnoprávnost by mezi muži a ženami měla být jen v případě starosti o rodinný rozpočet a také při udržování společenských kontaktů. (Chludilová, 2003)

U činností jako je úklid, nákup potravin a péče o děti, by ženy více než muži byly pro rozdělení mezi oba partnery, zatímco muži si myslí víc než ženy, že by se jim měly věnovat spíše ženy. Vaření považují ještě více za činnost ženskou – podle 81% mužů by vařit měla především žena. (Chludilová, 2003)

3.1 Hypotézy

U kvantitativních výzkumů následuje po vymezení úkolu formulace hypotéz. Hypotéza je většinou tvrzení předpovídající, že mezi dvěma nebo více proměnnými/znaky existuje souvislost. Hypotézu musíme vyslovit tak, aby výzkum dal jasnou odpověď na to, zda jsme ji vyvrátili, nebo ne. To znamená, že všechny v hypotéze zmíněné proměnné musí mít svou operační definici – neboli popis operací, kterými budeme dané proměnné měřit. A vztahy mezi jednotlivými proměnnými by měly být ověřitelné. Kvalitní formulování hypotéz je možné pouze v případě, že badatelé relativně dobře znají zkoumané prostředí. Jestliže mají vytvořit závěry o prostředí, ve kterém jsou v pozici cizinců, je dobré, aby pro formulování hypotéz použili některý z kvalitativních přístupů. (Jandourek, 2003)

Cílem výzkumu praktické části diplomové práce tedy bude potvrzení či vyvrácení platnosti hypotéz, které nastaly z teoretické části diplomové práce.

Jedná se o tyto hypotézy:

H1: Ženy věnují vykonávání domácích prací více času než muži

H2: Pro ženu a její sebepojetí je důležitější než pro muže zachovat si hlavní odpovědnost za správu domácnosti

H3: Na utváření gender rolí muže a ženy z pohledu vykonávání domácích prací mají rodiče větší vliv než jiné osoby

3.2 Použité metody

Pro sběr dat do diplomové práce na téma Rozdělení domácích prací v manželství jsem použila dotazníkové šetření jakožto metodu kvantitativního výzkumu.

Dle Jandourka (2003) kvantitativně orientovaný badatel získává omezený počet informací o velkém množství jedinců, aby mohl ověřit platnost jasně formulovaných hypotéz a vyslovit tak generalizace o celé populaci. Využívá k tomu standardizované způsoby získávání dat a statistiku k vyhodnocování jejich souvislostí. Tito výzkumníci preferují deduktivní přístup, neboť vycházejí z nějaké teorie či obecně pojatého problému, a formulují hypotézy o vztazích mezi proměnnými tak, aby následným sběrem dat byli schopni ověřit pravdivost těchto hypotéz.

Dotazník je považován za klasický nástroj kvantitativního výzkumu. V pedagogických výzkumech je preferován zejména pro svou finanční a časovou nenáročnost a možnost oslovit velké množství respondentů. K nevýhodám dotazníkové metody patří zejména to, že ne vždy je možné spoléhat na ochotu a odpovědnost dotazovaných osob. Jejich odpovědi jsou často velmi neobjektivní. Respondent může postřehnout záměr zadavatele a přizpůsobit mu také svou odpověď. Problémem také bývá návratnost dotazníků. Je proto nutné zvážit, jakým způsobem bude dotazník dotazovaným osobám předložen a jak bude zajištěn sběr vyplněných dotazníků.

Dotazník je vlastně formulář určený respondentovi a obsahující otázky a varianty odpovědí. Může také obsahovat místo na odpověď. Dotazník je velmi rozšířeným nástrojem, protože umožňuje rychlé zpracování dat. Jeho nevýhodou je však to, že neposkytuje respondentovi široký prostor pro vyjádření a je použitelný pouze v prostředí, které je výzkumníkům relativně dobře známé. Dotazníky je možné rozesílat poštou, osobně rozdávat a sbírat. Vytvoření kvalitního dotazníku vyžaduje pečlivou a přesnou práci. Pokud má dotazník fungovat, je vhodné začít zajímavými otázkami, na které se snadno odpovídá, dále položit méně zajímavé otázky, poté citlivé osobní otázky (včetně identifikačních údajů) a nakonec choulostivé otázky přezdívané „zeptej se a uteč“. Tvůrci dotazníků by neměli opomenout skutečnost, že jedna odpověď může ovlivnit odpovědi na další otázky – tzv. haló efekt při

dotazování, a že dotazník by měl být na první pohled snadno vyplnitelný a přehledný. (Jandourek, 2003)

Připravené dotazníky jsem tedy všem manželským párům předala osobně a při té příležitosti jsem respondenty seznámila s možnostmi vyplnění jednotlivých otázek. Zhruba za jeden týden od rozdání dotazníků jsem zase všechny manželské páry oslovila a vyžádala si vyplněné dotazníky zpět. Návratnost těchto dotazníků tedy byla stoprocentní.

Dotazník vytvořený pro tuto diplomovou práci obsahuje devatenáct otázek. Pro potřeby tohoto výzkumu byly zpracovány všechny otázky.

3.3 Popis výzkumného vzorku

Pro empirickou část diplomové práce byla použita data získaná dotazníkovým šetřením.

Základní výběrový soubor respondentů se skládal z výhradně manželských párů, kteří v průběhu sběru dat žili dlouhodobě v manželství. Soubor celkově čítal 100 respondentů z nichž bylo 50 mužů a 50 žen. Věkové rozpětí mužů i žen bylo mezi 25. a 40. rokem.

Jednalo se o manželské páry žijící v městě Olomouci a okolních obcích. Pro vlastní výběr manželských párů jsem oslovovala možné respondenty v okruhu svých známých a pracovních kolegů a kolegů, tak aby byla zajištěna co největší reprezentativnost tohoto vzorku.

Věková struktura žen se pohybovala od 26 do 40 let věku, průměrný věk tak činil 33 let. Nejvíce žen se vyskytovalo ve věku 30 až 32 let. Tato věková kategorie byla ve vzorku zastoupena 42% z celkového počtu respondentek.

Věková struktura mužů se pohybovala od 28 do 40 let věku, průměrný věk tak činil 34 let. Nejvíce mužů se vyskytovalo ve věku 38 až 40 let. Tato věková kategorie byla ve vzorku zastoupena 32% z celkového počtu respondentů.

Průměrná délka manželského soužití u těchto respondentů činila 9 let.

Vzdělání respondentů bylo ve výzkumném vzorku rozvrženo takto: 30% respondentek uvádělo své nejvyšší dosažené vzdělání jako vyučena, 48% středoškolské, 22% vysokoškolské, u mužů uvádělo své nejvyšší dosažené vzdělání jako vyučen 48%, středoškolské 34% a 18% vysokoškolské.

Pouze pět párů ve výzkumném vzorku žilo v bezdětném manželství. U ostatních párů silně převažoval model rodiny se dvěma dětmi.

3.4 Pilotní studie

Rozdělení domácích prací v manželství – dotazník

Pilotní studii pro diplomovou práci na téma Rozdělení domácích prací v manželství jsem provedla z důvodu ověření, zda je mnou vytvořený dotazník pro vybraný okruh respondentů srozumitelný a snadno vyplnitelný.

Pro potřeby pilotní studie jsem si vybrala dva manželské páry. První pár je v manželství devatenáct let a druhý pár patnáct let. Jednalo se o dvě středoškolsky vzdělané ženy, jednoho vysokoškolsky vzdělaného muže a jednoho vyučeného muže. S těmito manželskými páry jsem si domluvila schůzku a navštívila jsem je u nich v bytě. Nejdříve jsem jim pověděla o čem píšu svou diplomovou práci a poté jsem jim vysvětlila, z jakého důvodu potřebuji mít od těchto manželských párů vyplněné dotazníky. Zároveň jsem je ujistila, že veškeré údaje, které mi do dotazníku sdělí budu považovat za důvěrné, a že obsah dotazníku bude použit pouze k výzkumným účelům.

Vytvořený dotazník jsem těmto čtyřem respondentům předložila k samostatnému vyplnění. Dotazník na dané téma byl oběma manželskými páry přijat pozitivně a jeho vyplňování se setkalo s velkým ohlasem. Oběma manželským párům nedělalo vyplnění dotazníku žádné obtíže, na všechny otázky v dotazníku odpověděly podle mých představ a jejich odpovědi byly jednoznačné. Jediná překážka, na kterou ve vyplňování dotazníku narazily byly otázky se škálovými možnostmi odpovědí. Tuto specifickou možnost odpovídání jsem jim vysvětlila a potom už nenastal žádný problém v odpovídání.

Z výsledků pilotní studie lze tedy usuzovat, že v těchto manželstvích je rozdělení domácích povinností a rolí pojato tradičně. Své návyky ve vykonávání domácích prací převzali po vzoru rodičů a to samé vyžadují i po svých dětech. V těchto rodinách jsou tedy genderové stereotypy pevně usazeny díky tradičnímu chápání socializace po předchozí generace. Pokud se zaměřím na jednotlivé činnosti, tak praní prádla, nakupování, uklízení a vaření zastávají ženy, zatímco mužům jsou v těchto případech přisouzeny pouze drobné opravy v bytě. Jiné je to už při managingu domácího života rodiny, na tom se podle odpovědí podílejí u obou párů partneři stejnou měrou. Jako managing společného života byly přitom považovány

placení účtů a složenek, plánování společné dovolené, plánování společného volného času a nakonec plánování společných rodinných oslav.

Podle výsledků získaných z pilotní studie je tedy zatím zřejmé, že domácí práce jsou stále považovány za ryze ženskou záležitost a že nukleární rodina má hlavní vliv na utváření gender rolí muže a ženy v průběhu socializace. Ovšem za velmi sporné lze považovat tvrzení, že pro ženu a její sebepojetí je důležité zachovat si hlavní odpovědnost za správu domácnosti. Všichni respondenti mé pilotní studie nedokázali na tuto otázku odpovědět a zakroužkovali proto variantu nevím. Bude tedy zajímavé zjistit, zda má takový názor většina lidí.

4. Výsledky dotazníkového šetření

Jak již bylo popsáno výše, výzkumu pro diplomovou práci na téma Rozdělení domácích prací v manželství se zúčastnilo padesát manželských párů. Rozdílnost v náhledu na rozdělení genderových rolí byla patrná již po vyhodnocení otázky týkající se úvahy, zda jsou domácí práce považovány za ryze ženskou záležitost. Zatímco ženy v naprosté většině odpověděly, že ne a to 82%, u mužů se názor na tuto otázku značně lišil a odpovědi na obou stranách stupnice byly vyrovnané, viz tabulka č. 1. a grafy č. 1 a 2.

Tabulka č. 1 Nahlížení na domácí práce jako na ryze ženskou záležitost

Otázka: jsou domácí práce ryze ženskou záležitostí?

ryze ženská záležitost	počet respondentů	relativní četnost
ne	41 žen	82%
spíše ne		
nevím	9 žen	18%
spíše ano		
ano		

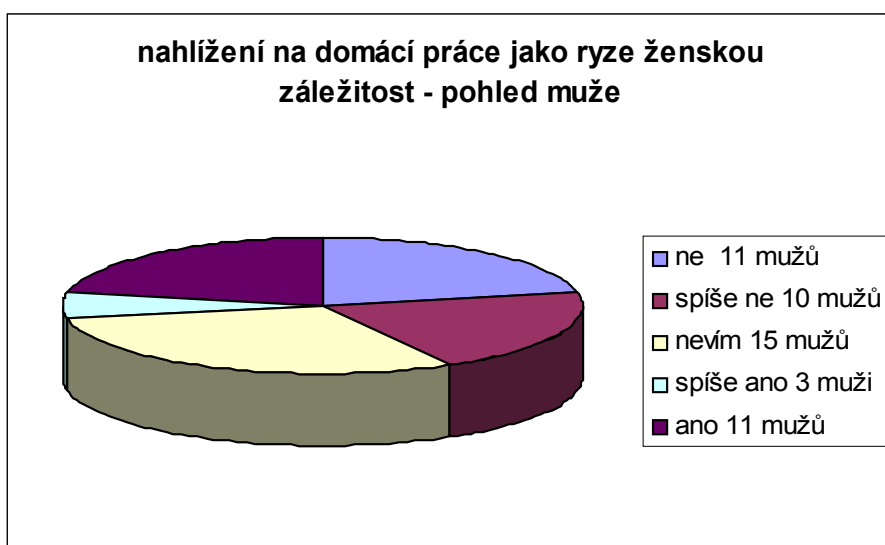

ryze ženská záležitost	počet respondentů	relativní četnost
ne	11 mužů	22%
spíše ne	10 mužů	20%
nevím	15 mužů	30%
spíše ano	3 muži	6%
ano	11 mužů	22%

Graf č. 1 Domácí práce a jejich nahlížení ženské záležitosti – pohled ženy

Graf č. 2 Domácí práce a jejich nahlížení ženské záležitosti – pohled mužů

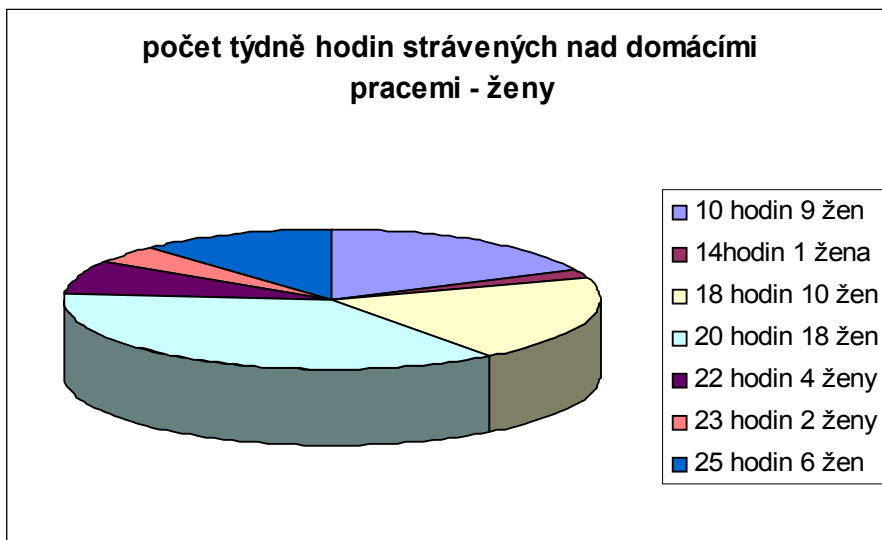
Tabulka č. 2 Čas týdně věnovaný domácím pracím – pohled respondenta

Otázka: Kolik hodin týdně průměrně strávíte nad domácími pracemi?

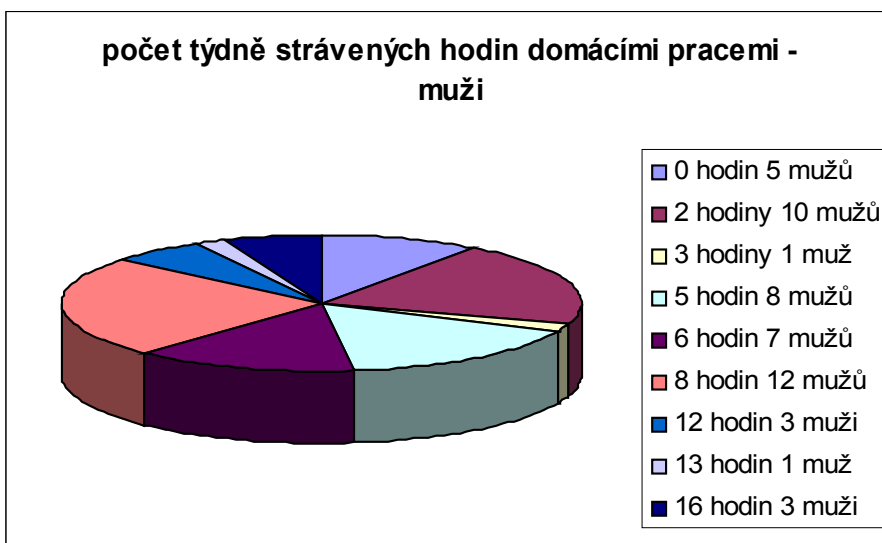
ženy	počet respondentů	relativní četnost
10 hodin	9 žen	18%
14 hodin	1 žena	2%
18 hodin	10 žen	20%
20 hodin	18 žen	36%
22 hodin	4 ženy	8%
23 hodin	2 ženy	4%
25 hodin	6 žen	12%

muži	počet respondentů	relativní četnost
0 hodin	5 mužů	10%
2 hodiny	10 mužů	20%
3 hodiny	1 muž	2%
5 hodin	8 mužů	16%
6 hodin	7 mužů	14%
8 hodin	12 mužů	24%
12 hodin	3 muži	6%
13 hodin	1 muž	2%
16 hodin	3 muži	6%

Graf č. 3. Čas týdně věnovaný domácím pracím – pohled ženy

Graf č. 4 Čas týdně věnovaný domácím pracím – pohled muže

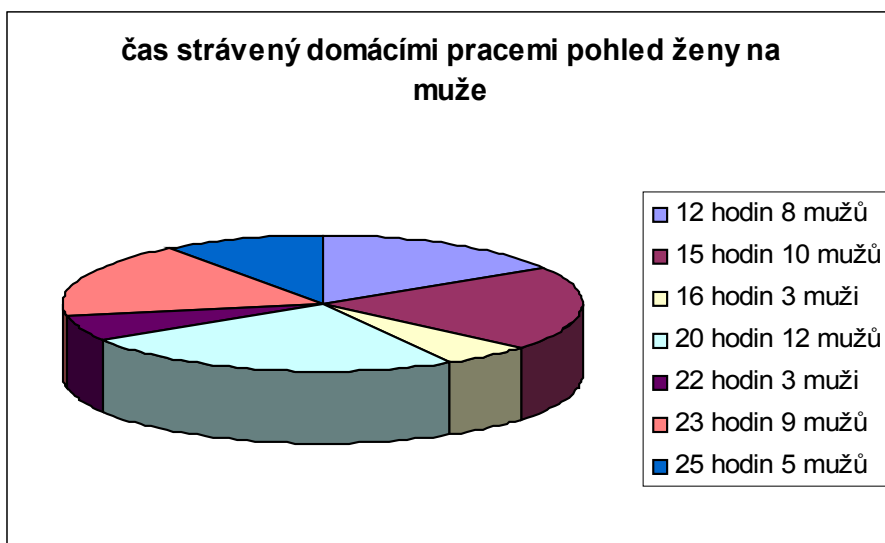
Tabulka č. 3 Čas týdně věnovaný domácím pracím – pohled partnera/partnerky

Otázka: Kolik hodin týdně podle vás stráví nad domácími pracemi váš partner/ka?

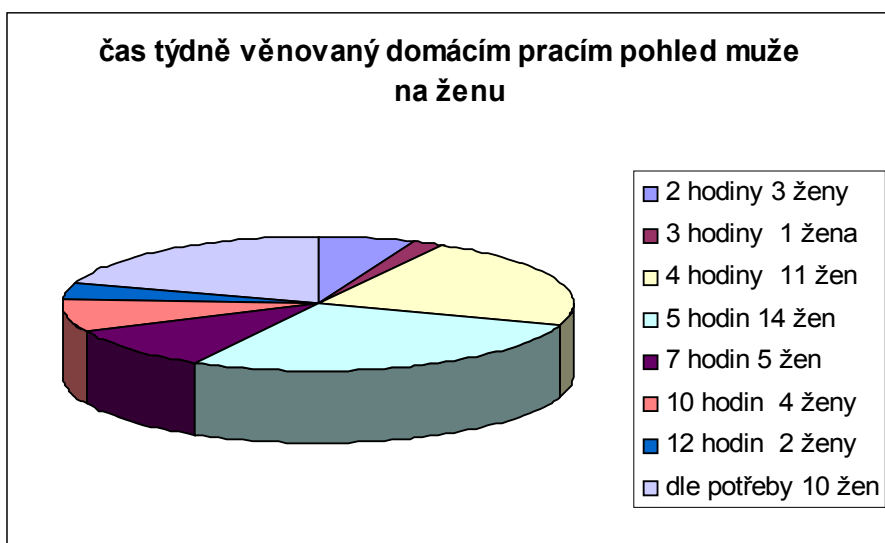
muži	počet respondentů	relativní četnost
2 hodiny	3 ženy	6%
3 hodiny	1 žena	2%
4 hodiny	11 žen	22%
5 hodin	14 žen	28%
7 hodin	5 žen	10%
10 hodin	4 ženy	8%
12 hodin	2 ženy	4%
dle potřeby	10 žen	20%

ženy	počet respondentů	relativní četnost
12 hodin	8 mužů	16%
15 hodin	10 mužů	20%
16 hodin	3 muži	6%
20 hodin	12 mužů	24%
22 hodin	3 muži	6%
23 hodin	9 mužů	18%
25 hodin	5 mužů	10%

Graf č. 5 Počet hodin týdně strávených domácími pracemi pohled ženy na muže

Graf č. 6 Počet hodin týdně strávených domácími pracemi pohled muže na ženu

Z odpovědí zaznamenaných v tabulkách 2 a 3 a grafech 3 až 6 je možné vyčíst, jaké mají představy o čase stráveném domácími pracemi obě pohlaví, a jak se tyto představy shodují s názory opačného pohlaví. Podle výzkumu stráví ženy dle svého názoru průměrně 18,5 hodin týdně činnostmi spojenými s chodem domácnosti. Podle provedeného výzkumu je tento průměrný čas víceméně shodný s názory jejich protějšků, kteří ženám přisoudili průměrný čas 18,6 hodin. Pokud se podíváme na výsledky z druhé strany, muži podle svých představ stráví týdně v průměru 5,96 hodin vykonáváním domácích prací. Ovšem jejich partnerky přisoudily mužům pouze 4,4

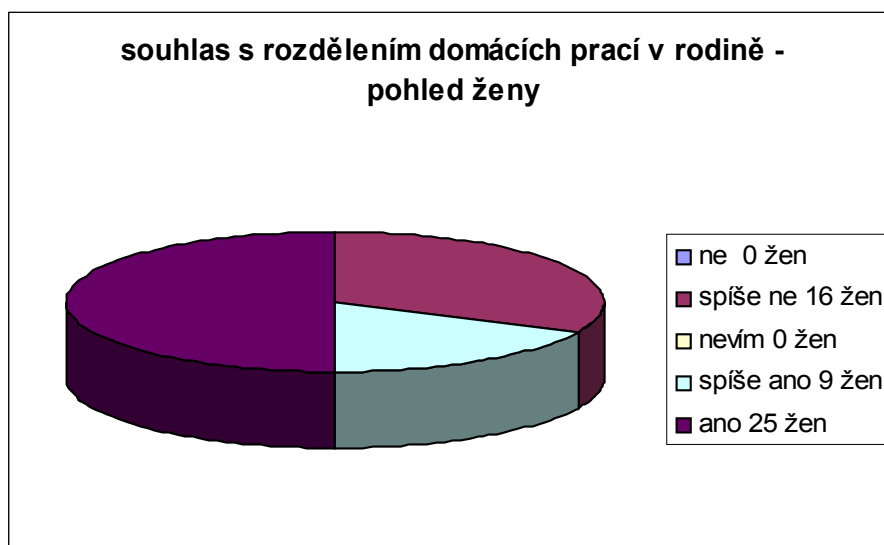
hodin týdně. Zajímavá je jedna pozoruhodnost, a to, že deset žen shodně neuvádí žádný průměrný časový údaj, co se délky mužské práce v domácnosti týče, ale pouze označení, dle potřeby, zatímco pouze pět mužů se v dotazníku přiznalo k tomu, že doma nepomáhá vůbec. Hypotéza H1: Ženy věnují vykonávání domácích prací více času než muži je tedy potvrzena jako platná pro daný výzkumný vzorek a tuto diplomovou práci.

Tabulka č. 4 Souhlas s rozdělením domácích prací v rodině - ženy

Otázka: Souhlasíte s dělbou domácích prací ve vaší rodině?

souhlas s rozdělením	počet respondentů	relativní četnost
ne	0 žen	0%
spíše ne	16 žen	32%
nevím	0 žen	0%
spíše ano	9 žen	18%
ano	25 žen	50%

Graf č. 7 Souhlas s rozdělením domácích prací v rodině – pohled ženy

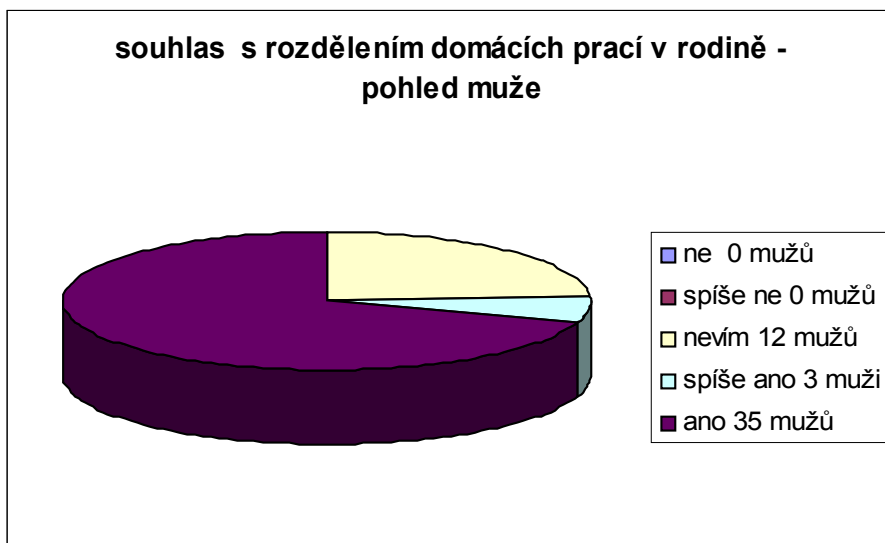

Tabulka č. 5 Souhlas s rozdělením domácích prací v rodině – muži

souhlas s rozdělením	počet respondentů	relativní četnost
ne	0 mužů	0%
spíše ne	0 mužů	0%
nevím	12 mužů	24%
spíše ano	3 muži	6%
ano	35 mužů	70%

Graf č. 8 Souhlas s rozdělením domácích prací v rodině – pohled muže

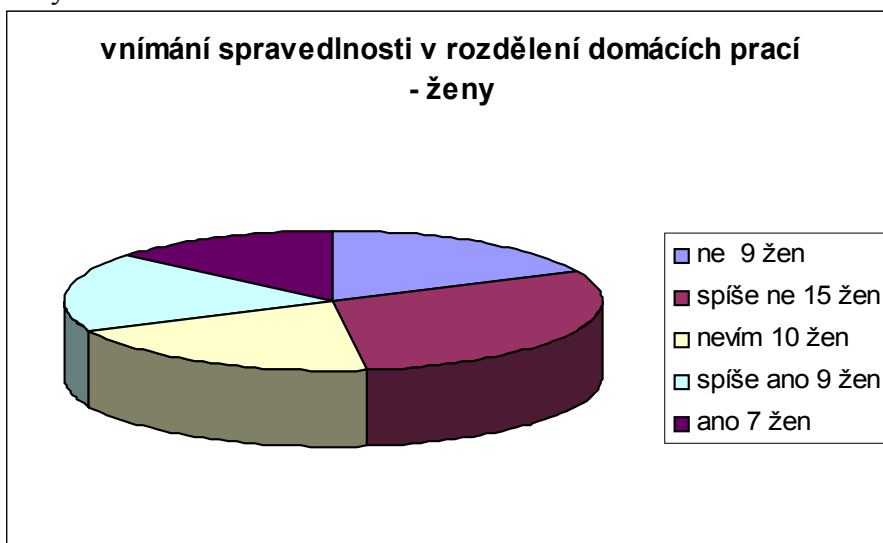

Tabulka č. 6 Vnímání spravedlnosti v rozdělení domácích prací v rodině - ženy

Otázka: Vnímáte rozdělení domácích prací ve vaší rodině jako spravedlivé?

spravedlivé rozdělení	počet respondentů	relativní četnost
ne	9 žen	18%
spíše ne	15 žen	30%
nevím	10 žen	20%
spíše ano	9 žen	18%
ano	7 žen	14%

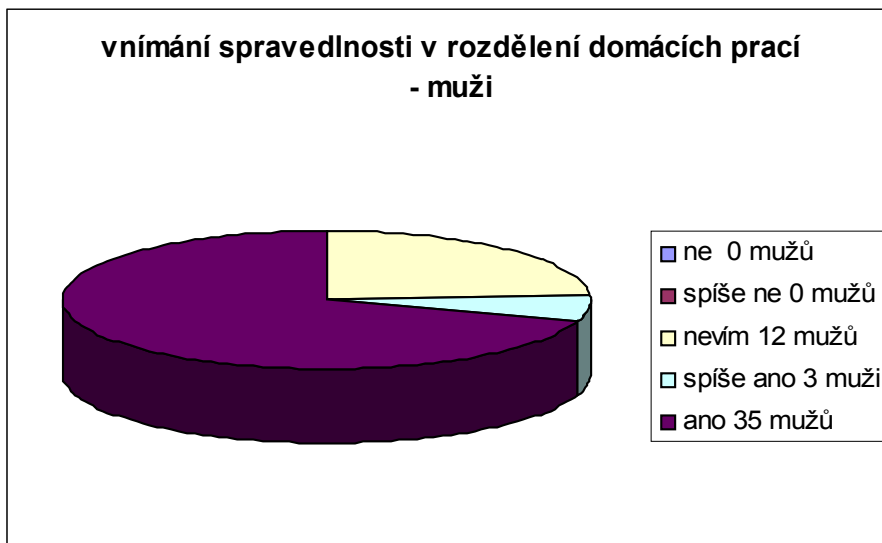
Graf č. 9 Vnímání spravedlnosti v rozdělení domácích prací v rodině – ženy

Tabulka č. 7 Vnímání spravedlnosti v rozdělení domácích prací v rodině - muži

spravedlivé rozdělení	počet respondentů	relativní četnost
ne	0 mužů	0%
spíše ne	0 mužů	0%
nevím	12 mužů	24%
spíše ano	3 muži	6%
ano	35 mužů	70%

Graf č. 10 Vnímání spravedlnosti v rozdělení domácích prací v rodině - muži

Jak je možné vidět v tabulkách 4 až 7, grafech 7 až 10, vnímání souhlasu a případné spravedlnosti v rozdělení domácích prací se začíná lišit v závislosti genderu. Zatímco ženy jsou ještě ochotné přijmout rozdělení domácích prací ve své rodině a to 68% z nich, 48% už ale považuje toto rozdělení za nespravedlivé či méně spravedlivé, kdežto u mužů se odpovědi na obě dvě otázky shodují, a to tím způsobem, že muži celými 76% souhlasí či spíše souhlasí s rozdělením prací a zároveň je vnímají jako spravedlivé. Pro srovnání uvádím příklad z dotazníkového šetření ISSP z roku 2002.

Méně známé už je ovšem hodnocení nerovné dělby práce v domácnosti z pohledu českých mužů a žen. Někteří tvrdí, že ačkoliv je dělba práce v domácnosti nerovná, co se podílu práce vykonané mužem a ženou týče, ženám i mužům taková situace vyhovuje a nehodnotí je jako nespravedlivou, ale naopak funkční a žádoucí. (Hašková, 2002)

Většina žen (59 %) se domnívá, že vykonává více než spravedlivý podíl prací v domácnosti, nebo případně zhruba tolik, kolik je jejich spravedlivý podíl (37 % žen). Polovina mužů (49 %) se naopak domnívá, že vykonává zhruba tolik, kolik je jejich spravedlivý podíl na práci v domácnosti, nebo případně méně než spravedlivý podíl (42 % mužů). Co přesně znamená spravedlivý podíl práce v domácnosti bylo přitom zcela ponecháno na rozhodnutí každého jednotlivého respondenta. (Hašková, 2002)

Ženy pocítují zpravidla větší partnerské napětí ohledně rozdělení činností v domácnosti než muži. Mezi ženami, které deklarují partnerské spory ohledně výkonu prací v domácnosti, jsou především ty, které se domnívají, že rozdělení prací v jejich domácnosti je nespravedlivé, a to v jejich neprospěch. Ačkoliv platí i v rámci mužské populace, že pocítují partnerské konflikty ohledně rozdělení prací v domácnosti především ti, kteří je ve vlastní rodině vnímají jako nespravedlivé, nebyla u mužů potvrzena souvislost mezi mírou partnerských neshod ohledně prací v domácnosti a tím, zda vnímají rozdělení prací ve své domácnosti jako nespravedlivé vůči sobě samým nebo vůči své partnerce. Nejkonfliktnějším stavem, co se výkonu prací v domácnosti týče, je tedy situace, v níž žena i muž hodnotí rozdělení práce v jejich vlastní domácnosti jako nespravedlivé vůči ženě. (Hašková, 2002)

Muži, kteří deklarují, že nesou nespravedlivě větší zátěž práce v domácnosti než jejich partnerka (9 %), vykazují v průměru více než 23 hodin týdně věnovaných prací v domácnosti. Muži, kteří hodnotí svůj podíl na práci v domácnosti jako nespravedlivě menší, vykazují v průměru 12 hodin týdně věnovaných prací v domácnosti. U žen tato souvislost prokázána nebyla, jelikož jak ty ženy, které považují svůj podíl za nespravedlivě menší, tak i ty ženy, které považují svůj podíl za nespravedlivě větší, vykazují v průměru 22-23 hodin týdně strávených prací v domácnosti. Fakt, že u naprosté většiny partnerství, v nichž ženy deklarují výkon většího než spravedlivého podílu práce v domácnosti (59 %), dochází ke sporům ohledně rozdělení domácích prací častěji než v rodinách, kde je tomu podle názoru žen naopak (nebo kde je práce rozdělena z jejich pohledu spravedlivě), naznačuje, že je taková v ČR obvyklá dělba práce výsledkem přizpůsobení se genderovým stereotypům, které jsou však ženami chápány celkově vzato jako nespravedlivé. Fakt, že u marginálního podílu rodin, v nichž deklarují výkon většího než spravedlivého podílu práce v domácnosti naopak muži (9 %), nedochází ke sporům ohledně rozdělení domácích prací častěji než v rodinách, kde je tomu podle názoru mužů naopak (42 %), zase naznačuje, že je taková v ČR nezvyklá dělba práce spíše výsledkem specifické

partnerské dohody, vyplývající ze specifické (a možná dočasné) situace rodiny, ačkoliv takovou dělbu práce charakterizují muži celkově vzato jako nespravedlivou. (Hašková, 2002)

S otázkou rozdělení domácích prací a vnímáním jejich spravedlnosti souvisí i otázka, zda respondenti vykonávají domácí práce rádi a nebo neradi. Dle tabulek 8 a 9 a grafů 11 a 12 viz níže lze usuzovat na to, že muži i ženy v mém výzkumném vzorku vykonávají domácí práce spíše neradi, dá se tedy usuzovat, že toto berou pouze jako povinnost, kterou je potřeba udělat.

Tabulka č. 8 Oblíbenost zastávání domácích prací - ženy

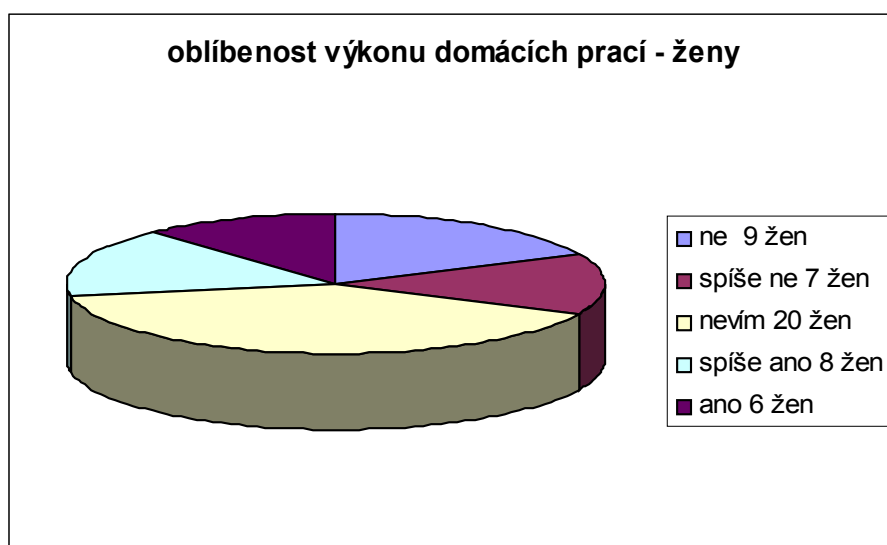
Otázka: Zastáváte domácí práce rád/a?

oblíbenost prací	počet respondentů	relativní četnost
ne	9 žen	18%
spíše ne	7 žen	14%
nevím	20 žen	40%
spíše ano	8 žen	16%
ano	6 žen	12%

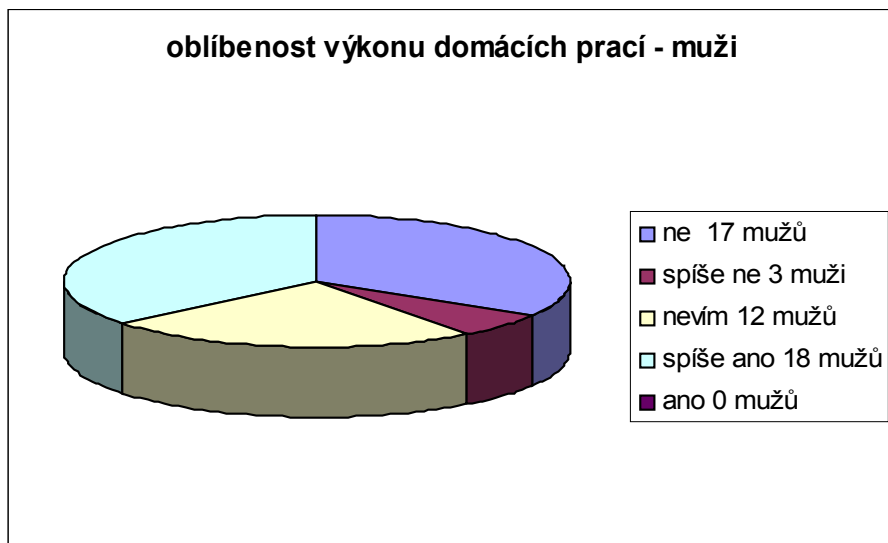
Tabulka č. 9 Oblíbenost zastávání domácích prací - muži

oblíbenost prací	počet respondentů	relativní četnost
ne	17 mužů	34%
spíše ne	3 muži	6%
nevím	12 mužů	24%
spíše ano	18 mužů	36%
ano	0 mužů	0%

Graf č. 11 Oblíbenost výkonu domácích prací - ženy

Graf č. 12 Oblíbenost výkonu domácích prací - muži

Při vyplnění otázky týkající se hlavního slova při chodu a správě domácnosti lze říci, že polovina respondentů – mužů a 70% žen volila variantu oba společně. Z obecného hlediska tedy lze předpokládat, že pro oba partnery je důležité mít konkrétní představu o chodu vlastní domácnosti a dělit se o tuto moc se svým partnerem/partnerkou. Zajímavostí v této otázce byl fakt, že 18% mužů si myslí, že má hlavní slovo při chodu domácnosti, ale žádná žena neoznačila muže. Viz tabulka 10

Tabulka č. 10 Hlavní slovo při chodu domácnosti

Otázka: Kdo má ve vaší rodině hlavní slovo při chodu domácnosti?

hlavní slovo má	počet respondentů	relativní četnost
žena	17 mužů a 15 žen	34% a 30%
muž	9 mužů žádná žena	18% a 0%
oba stejně	24 mužů a 35 žen	48% a 70%

Zajímavé zjištění ovšem ve výzkumu přinesla otázka šestnáctá a to zda je pro ženu, která má v domácnosti hlavní slovo při jejím chodu vnitřně důležité mít tuto odpovědnost. 84% respondentek a všichni muži, kteří odpověděli na předešlou otázku, že mají hlavní slovo, nebo společně s partnerem, odpověděli, že neví, jestli je pro ně vnitřně důležité mít hlavní slovo při vedení domácnosti. Tuto odpověď bych přičítala tomu, že na předcházející otázku odpovědělo 48% mužů a 70% žen, že se dělí o hlavní

slovo, tím pádem pro ně už ona vnitřní důležitost a hrdost nehraje roli. H2: Pro ženu a její sebepojetí je důležitější než pro muže zachovat si hlavní odpovědnost za správu domácnosti lze proto považovat v mém výzkumném vzorku za vyvrácenou.

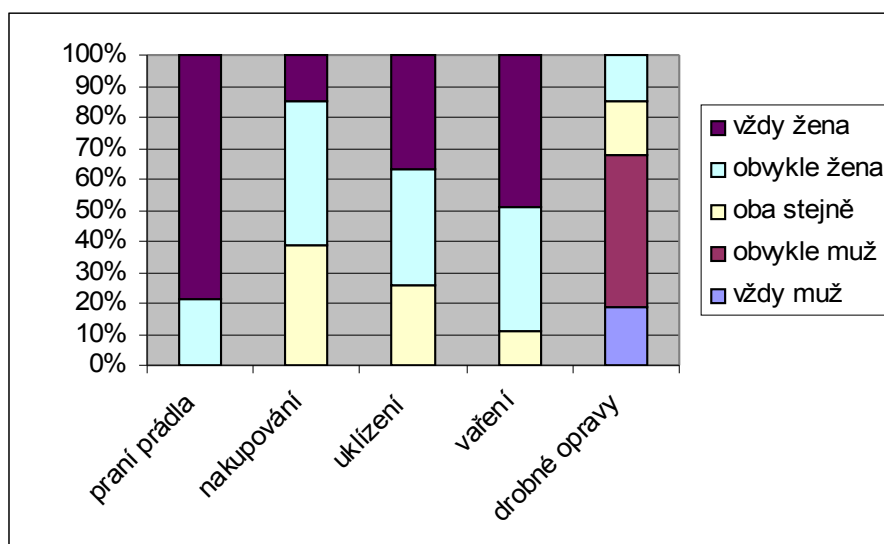
Z výzkumného šetření je také patrné, že v rodinách zatím i nadále přetrvává zavedený stereotyp v rozdělení domácích prací, viz. tabulka 11 a graf 13. Za ryze ženskou záležitost můžeme i nadále považovat praní prádla. 79% respondentů uvedlo, že prádlo pere vždy žena. Jistý posun můžeme spatřit v nakupování a uklízení, zde se trend postupně začíná měnit ve prospěch žen. Ovšem typicky ženská záležitost jako je vaření, či naopak typicky mužská činnost jako jsou drobné opravy je i nadále rozdělena podle tradičních představ západoevropské kultury.

Tabulka č. 11 Rozdělení vykonávání domácích prací v domácnosti

Otázka: Kdo ve vaší domácnosti vykonává následující činnosti?

vykonávané činnosti	vždy muž	obvykle muž	oba stejně	obvykle žena	vždy žena
praní prádla	0%	0%	0%	21%	79%
nakupování	0%	0%	39%	46%	15%
uklízení	0%	0%	26%	37%	37%
vaření	0%	0%	11%	40%	49%
drobné opravy	19%	49%	17%	15%	0%

Graf č.13 Rozdělení vykonávání domácích prací mezi partnery

Největší shoda mezi manželskými páry panuje při činnostech spojených s managem domácnosti. Mezi tyto činnosti patří placení účtů a složenek, plánování společné dovolené, plánování volného času a v neposlední řadě také plánování

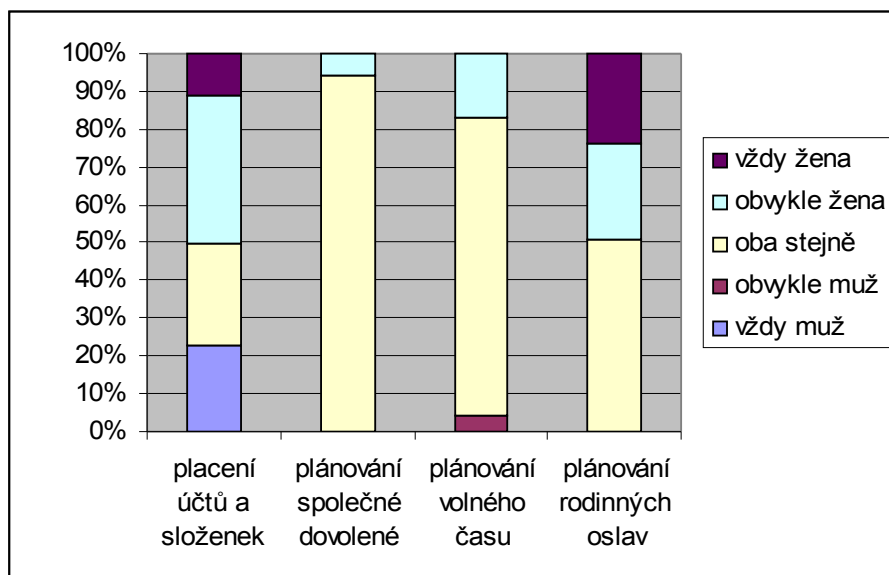
rodinných oslav. Jak ukazuje tabulka 12 a graf 14, největší míra shody panuje mezi partnery při plánování společné dovolené. Plánování společně stráveného volného času ukazuje také velkou míru rovnoprávnosti a shody.

Tabulka č.12 Vykonávání dalších činností spojených s domácností

Otázka: Kdo ve vaší domácnosti obstarává tyto činnosti?

vykonávané činnosti	vždy muž	obvykle muž	oba stejně	obvykle žena	vždy žena
placení účtů a složenek	23%	0%	27%	39%	11%
plánování společné dovolené	0%	0%	94%	6%	0%
plánování volného času	0%	4%	79%	17%	0%
plánování rodinných oslav	0%	0%	51%	25%	24%

Graf č. 14: Rozdělení vykonávání dalších činností spojených s domácností

Výzkum v diplomové práci se také zabýval otázkou, zda má nukleární rodina vliv na utváření představ o rozdělení rolí muže a ženy v domácnosti. Následující tabulky se proto zabývají tematikou dětí. Jako nejlepší věk vhodný pro začátky s pomáháním s domácími pracemi se 32% respondentů zdál věk čtyři roky. Viz tabulka č. 13 a graf 15.

Tabulka č.13 Vhodný věk pro začátek přidělování drobných prací v domácnosti dětem

Otázka: Pokud máte děti, od kolika let je podle vás vhodné jim přidělovat drobné domácí práce?

věk dítěte	relativní četnost
4 roky	32%
5 let	27%
6 let	19%
7 let	7%
8 let	8%
9 let	5%
10 let	2%

Graf č.15: Vhodný věk pro začátek přidělování drobných prací v domácnosti dětem

Z provedeného výzkumu je také patrné, že při rozdělování domácích prací našim dětem opět přistupujeme k nastolenému stereotypu, který pro chlapce žádá práce spojené s drobnými opravami, či vynášení odpadků, zatímco děvčata zastávají ty samé práce, jako jejich matky. Z odpovědí v dotazníku je totiž patrné, že většina respondentů převzala vzor ve výkonu domácích prací po svých rodičích a to 59% respondentů. 75% respondentů navíc uvádí, že je k domácím pracím vedla jejich matka. Není proto neobvyklé, že ten samý model je potom uplatňován i u nadcházející generace. Viz tabulky 14 a 15 a 16 a grafy 16, 17 a 18 níže

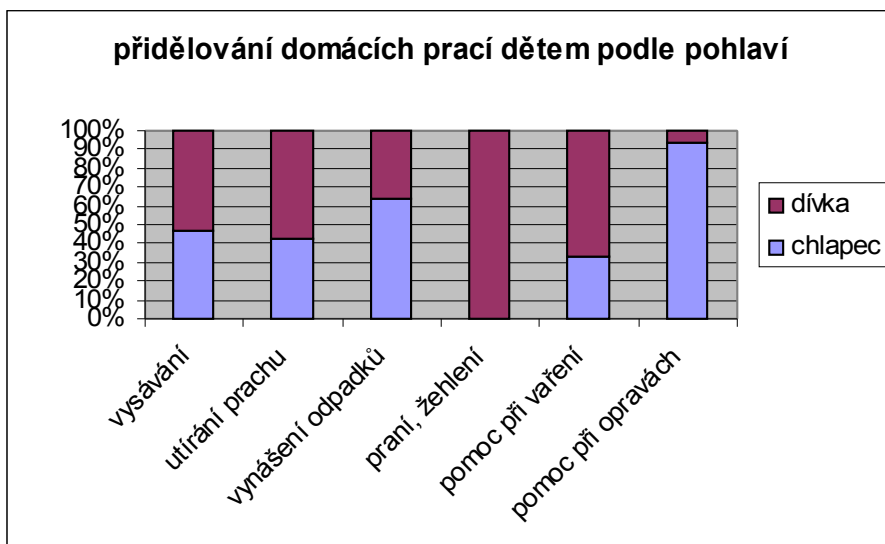

Tabulka č. 14 Rozdělení domácích prací mezi chlapce a dívky

Otázka: Pokud přidělujete domácí práce, jaké přidělujete chlapcům a jaké dívkám?

přidělované práce	chlapec	dívka
vysávání	35%	40%
utírání prachu	32%	43%
vynášení odpadků	56%	32%
praní, žehlení	0%	40%
pomoc při vaření	29%	60%
pomoc při opravách	86%	6%

Graf č. 16 Přidělování domácích prací dětem podle pohlaví

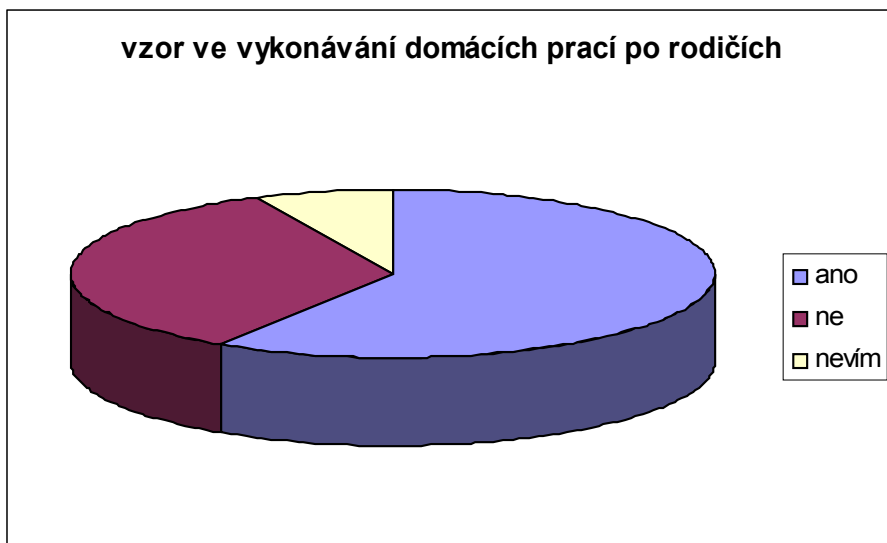

Tabulka č. 15 Přijatý vzor v rozdělení domácích prací

Otázka: Převzali jste vzor v rozdělení domácích prací po svých rodičích?

vzor po rodičích?	relativní četnost
ano	59%
ne	34%
nevím	7%

Graf č. 17 Vzor ve vykonávání domácích prací převzatý po rodičích

Tabulka č. 16: Vedení k domácím pracím

Otázka: Kdo Vás jako dítě vedl k domácím pracím?

kdo vedl	relativní četnost
matka	75%
otec	14%
někdo jiný	11%

Graf č. 18 Vedení respondentů k domácím pracím v minulosti

Hypotéza H3: Na utváření gender rolí muže a ženy z pohledu vykonávání domácích prací mají rodiče větší vliv než jiné osoby, byla v tomto výzkumném vzorku potvrzena. Většina respondentů totiž v dotazníku uvádí, že vzor v rozdělení domácích prací v rodině převzala po svých rodičích a to 59% z nich. Zároveň také tvrdí, že k domácím pracím je v 75% přivedla právě jejich matka.

5. Shrnutí výsledků empirického šetření

Z výsledků empirického šetření konaného pro potřeby diplomové práce na téma Rozdělení domácích prací v manželství je patrné, že současná česká společnost se sice velmi pomalu, ale jistě začíná měnit v pohledu na striktní postavení žen v návaznosti na jejich povinnosti v domácnosti.

Dnešní ženy nepovažují vykonávání domácích prací za výlučně ženskou záležitost, chtějí, aby muži více participovali na těchto domácích povinnostech. U mužů můžeme sledovat odklon od tradičního západoevropského myšlení, ovšem zatím pouze v teoretické rovině. Muži sice uznávají, že ženy by neměly vykonávat většinu prací samy, ale stále považují svou pomoc v domácnosti pouze jako pomoc, která není pravidelná a časově srovnatelná s ženskou prací potřebnou k zajištění chodu domácnosti. Hypotézu H1 tedy můžeme považovat za potvrzenou.

Většina mužů i žen považuje vykonávání domácích prací za nutné zlo, které je ale potřeba plnit z důvodu bezproblémového chodu domácnosti. České ženy a čeští muži, tedy alespoň co se mého výzkumného vzorku týče, nespátřují ve výkonu domácích prací nějaké zadostiučinění či případnou hrdost za odpovědnost ve vedení domácnosti. Hypotéza H2 je tedy považována za vyvrácenou, protože dotazníkovým šetřením se nepodařilo zjistit, zda je pro ženu důležitější než pro muže zachovat si hlavní odpovědnost na správu domácnosti. Většina respondentů se při otázce na toto téma klonila k variantě, že hlavní slovo nemají v rodině striktně rozděleno, a proto ženy ani muži nepovažují za důležité mít hlavní odpovědnost.

Naopak velká změna probíhá v participaci obou partnerů na managingu domácnosti. Pod tento termín zahrnuji placení účtů a složenek, plánování společné dovolené, plánování společného volného času a plánování rodinných oslav.

Dnešní páry považují za zcela samozřejmou vzájemnou shodu v rovnosti práv na plánování společně stráveného volného času a plánování společné dovolené.

Pro většinu dnešních mužů a žen je samozřejmé, že pokud se v manželství objeví děti, je vhodné, aby se už od věku čtyř let zapojovaly do drobných pomoci s domácími pracemi. Ovšem zde se zase projevuje určitá genderová stereotypizace v myšlení, protože většina mužů a žen považuje za přirozené, aby dívkám byly přiřazovány ženské domácí práce více než chlapcům, což vede k ustálenému modelu

rozdělení genderových rolí. Rodiče mají v tomto směru tedy značný vliv na utváření genderového názoru ve vykonávání domácích prací. Hypotézu H3 proto můžeme považovat za potvrzenou tímto výzkumným vzorkem. Většina respondentů přejala vzor v rozdělování domácích prací právě po svých rodičích a v 75% případů to byla právě matka, kdo vedl v dětství respondenty k vykonávání domácích prací.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala sociálními problémy spojenými s nahlížením společnosti z aspektu gender a nerovnoměrného rozdělení domácích prací v manželství. Nahlížení na rozdílnost mezi muži a ženami v příměře k biologickému pohlaví není vhodné. Biologické pohlaví samo o sobě totiž ještě neznamená zásadní rozdíl mezi muži a ženami, teprve až životem ve společnosti, výchovou v dané kultuře, socializací a různými připsanými atributy dochází k tomu, že ženy dělají, myslí si, umí a mají rády něco jiného než muži. Dnešní doba přináší do společenského života mnoho změn a mění také mimo jiné uspořádání rodinného života. Zatímco dříve bylo obvyklé žít v tradiční rodině skládající se z několika generací, kde se o péči o domácnost a péči o děti dělily rovným dílem všechny ženy, dnešní typické složení rodiny nechává všechnu péči o domácnost a péči o děti povětšinou pouze na ženě, která je většinou zaměstnána na plný úvazek a nastupuje tak každodenně druhou směnu v domácnosti.

Přestože jsou dnešní moderní ženy emancipované, samostatné a na rozdíl od dřívějších dob se spolupodílejí na rodinném rozpočtu, povinnost plnit domácí práce zůstává i nadále jen na nich. V tomto pohledu dnešní doba nic nového nepřinesla a stále je často přijímán názor, že rozdělení domácích prací v manželství lze považovat za přirozené a společnosti vyhovující.

Ženy usilují o rovnoprávnost s muži, to ale neznamená, že chtějí být za každou cenu stejné. Už zásadní biologická odlišnost ve schopnosti rodit a kojit ženy staví do jiné role než muže.

V dřívějších dobách byly ony sexuální a potažmo genderové role tradičně chápány jako výsledek přirozené dělby práce, která určovala ženám odpovědnost za domácnost a výchovu dětí. Pro sociology feministického zaměření nebyla však sexuální dělba úkolů přirozeným důsledkem biologických rozdílů, nýbrž byla vytvořena a udržována společností. Feministická teorie klade do centra svých zájmů rozdělení moci a prostředků mezi muže a ženy, obraz a symboly spojované s oběma pohlavími a jejich vztahy. Zpochybňuje rozdělení mezi rodinou a prací nebo mezi soukromou sférou a sférou veřejnou, která je základem strukturálně funkcionalistického přístupu k sexuálním rolím. Považuje gender za základní dimenzi každé sociální organizace, ze stejného důvodu jako třídu, a za kategorii vytvořenou

sociálně, právě tak na pracovním místě, v rodině, ve škole, jako ve sféře ekonomické, politické a kulturní.(Lécuyer, 2004)

Domácnost a její chod bývá partnery chápán jako určitá realizace vzájemných práv a povinností, které se vyskytují v každodenním životě. Ovšem ono vymezení práv a povinností mezi partnery bývá často považováno za kámen úrazu.

V manželství se od pradávna tradují tzv. mužské a ženské práce a činnosti a v dnešní době dochází k jejich přehodnocení, nebo dokonce obrácení či popření. Problémem ovšem je, že v manželství nelze každou činnost vzít a „zvážit“ a pak rozdělovat mezi partnery. Tím, že byly v domácnosti stanoveny ženské a mužské práce, mnozí partneři se domnívají, že jejich naplněním učinili rovnoprávnosti zadost. Ovšem, už se nehledí na to, že ono rozdělení na mužské a ženské práce bylo provedeno kdysi v době, kdy v manželství panovala značná nerovnoprávnost na úkor ženy. (Cibulec, 1984)

Žena proto až do dnešní doby vykonává práce, které jsou nahlíženy jako ryze ženské. Mezi tyto činnosti řadíme vaření, praní, žehlení, uklízení, ale také placení účtů a složenek a podobně. Mužům zůstává povinnost drobných oprav v domácnosti a jistá participace při plánování společně stráveného času.

Chceme-li se zbavit stávajícího nerovnoprávného rozdělení prací, pak bychom měli přistoupit k tomu, abychom vůbec nemuseli v domácnosti práce takto striktně rozdělovat, protože ve skutečnosti to ani dost dobře nejde, ale aby je manželé vykonávali podle svých schopností, možností, podle jejich nejlepšího vědomí a svědomí založeného na uznávání faktické rovnosti mezi mužem a ženou v právech a povinnostech.

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak velké je zapojení dnešních mužů do vykonávání domácích prací v době, která se pyšní svou deklarovanou rovností mezi pohlavími. Podle výsledků vyplývajících z empirické části diplomové práce se dá usuzovat na stále tradiční rozdělení sociálních rolí mezi partnery. I přesto, že dnešní muži mají dobré povědomí o jisté nespravedlnosti v tomto rozdělení, nesnaží se aktivně měnit své nastolené pozice. Je proto cílem pedagogických věd a hlavně sociální pedagogiky toto po generace převažující myšlení ve společnosti měnit díky výchovnému působení na jedince již od raného věku.

Resumé

Diplomová práce na téma Rozdělení domácích prací v manželství se věnovala sociálnímu problému spojenému s nahlížením mužů a žen z aspektu genderové nerovnosti. Téma rozdělení domácích prací mezi manželi je v dnešní době velmi populární, neustále se mluví o emancipaci a rovnoprávnosti mezi oběma pohlavími, ale jak je to ve skutečném reálném životě zůstává otázkou.

V první kapitole teoretické části diplomové práce jsem se zabývala hlavně vysvětlením pojmů jako jsou gender, genderové teorie, genderové role a genderové stereotypy. Pojem gender a s ním spojené ekvivalenty je sice poměrně dobře znám vědecké veřejnosti, avšak laickou veřejností je značně opomíjen, stále je jeho užívání spíše spojeno s pojmem pohlaví a nerovnostmi, které příslušnost k danému pohlaví člověku přináší. V této kapitole jsem se tedy snažila naznačit možné souvislosti a východiska, která by vedla k větší obezřetnosti veřejnosti s tímto problémem a tím pádem i k větší informovanosti a budoucímu zlepšení vztahů mezi muži a ženami v naší kultuře.

Druhá kapitola mé diplomové práce se zaměřila na pojmy manželství a rodina a s nimi spojené problémy v návaznosti na nerovnoměrné rozdělení domácích prací mezi manžely. Tato kapitola je tedy zaměřena na výchovu dětí v rodině v návaznosti na genderovou socializaci. Druhá část kapitoly se věnuje už přímo vykonávání domácích prací, a to opět z pohledu genderové problematiky.

Praktická část diplomové práce byla zaměřena na dotazníkové šetření k danému problému a s tím souvisejícími výsledky tohoto dotazníkového šetření. Podle výsledků vyplývajících z tohoto šetření se dá usuzovat na stále tradičně zakotvené jednání mužů a žen dnešní západoevropské společnosti, i když na teoretické úrovni už můžeme mluvit o jistém kroku vpřed ve změně myšlení mužské části populace na tradiční rozdělení domácích povinností mezi manžely.

Anotace

Frýbová, Martina (2012): Rozdělení domácích prací v manželství
Brno, Institut mezioborových studií, Diplomová práce

Klíčová slova:

Gender, pohlaví, maskulinita, feminita, genderové teorie, genderové role, genderové stereotypy, genderová socializace, manželství, rodina, domácí práce, managing domácího života

Diplomová práce je zaměřena na vysvětlení pojmu gender, gender role a teorie a genderové stereotypy a jejich vliv na rozdělení domácích prací mezi partnery. Diplomová práce je zaměřena na příčiny rozdílů ve vykonávání domácích prací v neprospěch žen a zkoumá zapojení mužů a žen do jednotlivých odvětví domácí práce a managingu domácího života. Domácí práce totiž vykonávají stále zejména ženy, muži se však více či méně zapojují také. Cílem diplomové práce je zjistit, jak velké je toto zapojení v dnešní době, která se pyšní svou rovnocenností mezi partnery.

Anotation

Frýbová Martina (2012) : The division of housework in marriage
Brno , Institute of Interdisciplinary Studies , Thesis

Keywords :

Gender, gender , masculinity, femininity , gender theory , gender roles , gender stereotypes ,
gender socialization , marriage , family, household chores , managing domestic life

This thesis is focused on the notion of gender , gender roles and gender stereotypes and theories and their influence on the division of housework between partners. This thesis is focused on the causes of differences in the performance of domestic work to the detriment of women and explores the involvement of men and women in domestic work sector and managing domestic life. Domestic work is still performed mainly women , but men are more or less involved too. The objective of thesis is to determine how big this connection today , which boasts its equivalent between partners.

Literatura

1. ATKINSONOVÁ, R. (et al.) *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 863s.
ISBN 80-8560-535-X

2. BELLING, V. *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. Praha: Občanský institut, 2008. 70s.
ISBN 978-80-86972-27-5

3. BEM, S. L. *The lenses of gender: transforming the debate on sexual inequality*. New Haven: Yale University Press, c1993. 244s.
ISBN 03-000616-3-3

4. BOUDON, R.; BESNARD, P.; CHERKAOUI, M.; LÉCUYER, B.-P. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 253s.
ISBN 870-244-0735-3

5. CIBULEC, J. *Manželské praktikum*. Praha: Avicenum, 1984. 302s.
ISBN nevedeno

6. CVIKOVÁ, J.; JURÁŇOVÁ, J. (ed.) *Ružový a modrý svět. Rodové stereotypy a ich důsledky*. Bratislava: Aspekt, 2003. 290s.
ISBN 80-89140-02-5

7. ČERMÁKOVÁ, M. *Gender a pracovní trh. In Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999. s.51-59
ISBN nevedeno

8. ČERMÁKOVÁ, M.; HAŠKOVÁ, H. a kol. *Souvislosti a změny genderových diferencí v české společnosti v 90. letech*. Praha: SOÚ AV ČR, 2000a. 145s.
ISBN 80-85950-83-9

9. ČERMÁKOVÁ, M.; MAŘÍKOVÁ, H.; ŠANDEROVÁ, J.; TUČEK, M.. *Proměny současné české rodiny. Rodina-gender-stratifikace*. Praha: Slon, 2000b. 170s.
ISBN 80-85850-93-1
10. FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: nakladatelství Jana Piszkiwicze, 2004. 159s.
ISBN 80-86-76-806-6
11. GIDDENS, A. *Sociologie*, Praha: Argo, 1999. 595s.
ISBN 80-7203-124-4
12. GILLERNOVÁ, I.; KEBZA, V.; RYNEŠ, M. a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, 2011. 256s.
ISBN 978-80-247-2798-1
13. GJURIČOVÁ, Š. *Konstrukce gender: maskulinita a feminita z odlišných perspektiv*. In *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999. s.69-83
ISBN neuváděno
14. HARDING, S. *The Science Question in Feminism*. Ithaca: Cornell University Press. 1993. 271s.
15. JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. 231s.
ISBN 80-7178-749-3
16. JARKOVSKÁ, L. *Prohlédněme genderové stereotypy*. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. 232s.
ISBN 80-903228-3-2
17. KALNICKÁ, Z. *Úvod do gender studies: otázky rodové identity*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. 111s.
ISBN 978-80-7248-528-4

18. KAŠPÁRKOVÁ, S. *Gender aspekt ve výchově dětí v rodině*. (rukopis) diplomová práce, FFMU Brno, Ústav pedagogických věd, 2006
19. KOHOUTEK, R., *Metoda dotazníku pro pedagogy*, Brno: Cerm, 1998. 30s.
ISBN 80-7204-067-7
20. KRAUS, B. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2006. 30s.
ISBN neuvedeno
21. KRAUS, B., SÝKORA, P., *Sociální pedagogika I*, Brno: Institut mezioborových studií, 2009. 63s.
ISBN neuvedeno
22. MAŘÍKOVÁ, H., [et.al.] *Jaká je naše společnost? : otázky, které si často klademe*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. 446s.
ISBN 978-80-7419-025-4
23. MAŘÍKOVÁ, H. *Proměna rolí muže a ženy v rodině*. In *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999. s.59-69
ISBN neuvedeno
24. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť. Třetí, rozšířené a přepracované vydání*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144s.
ISBN 80-86429-19-9
25. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006.311s.
ISBN 80-86429-58-X
26. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 250s.
ISBN 80-86429-05-9
27. OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. 176s.
ISBN 80-7178-403-6

28. PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karo, 1998. 270s.
ISBN 80-7184-569-8
29. PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén mužství a ženství. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: Triton, 2004. 204s.
ISBN 80-7254-350-4
30. PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 203s.
ISBN 978-80-247-3470-5
31. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2009. 271s.
ISBN 978-80-7367-567-7
32. RABUŠICOVÁ, M. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Masarykova Univerzita, 1991. 123s.
ISBN 80-210-0328-6
33. RADVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkumu v sociálních vědách*. Brno: IMS, 2009
ISBN nevedeno
34. RENZETTI, C.; CURRAN, D. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. 642s.
ISBN 80-246-0525-2
35. ŘEHOŘ, A. *Metodické pokyny pro zpracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.
ISBN nevedeno
36. ŠIKLOVÁ, J. *Gender studies a feminismus na univerzitách ve světě a v České republice. In Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999. s.9-21

ISBN neuvedeno

37. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. 467s.

ISBN 80-246-0956-8

38. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2004. 356s.

ISBN 80-246-0841-3

39. VODÁKOVÁ, A.; VODÁKOVÁ, O. (ed.) *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 356s.

ISBN 80-86429-18-0

Jiné prameny

40. BAČOVÁ, V; MIKULÁŠKOVÁ, G. *Čo si myslia adolescentní chlapci a dievčatá o úlohách ženy a muža v rodine*. In *Aspekt*, 1/2000. s. 98-108

41. CHORVÁT, I. *K niektorým aspektom rodového prístupu k výchove detí a prácam v domácnosti*. *Sociológia*, 2006, vol. 38, no. 1, s. 31-48.

42. BAUEROVÁ, J. *Vznik a vývoj rodiny a její funkce v socialistické společnosti*. *Sociologický časopis*, 1979, roč. 15, č. 3-4, s.273-277

43. BIERZOVÁ, J. „Proč ženy pracují více než muži?“ Socioweb (online) [cit. 28.1.2012]

Dostupné z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=231&lst=120>

44. HAŠKOVÁ, H. „Hodnocení dělby práce v domácnosti“ Socioweb (online) [cit. 15.12.2011].

Dostupné z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=232&lst=120>

45. CHALOUPKOVÁ, J. *Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti*. Sociologický ústav AV ČR, Praha 2005
Dostupné z: www.soc.cas.cz/download/1106/SC_2005_1.pdf

46. CHLUDILOVÁ, I. *Rozdělení rolí v rodině* (online) [cit. 15.1.2012] Dostupné z:
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100172s_ov30204c.pdf

47. MAŘÍKOVÁ, H. „*Gender, co to znamená?*“ Socioweb (online) [cit. 28.1.2012]
Dostupné z:
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=225&lst=120>

48. RADIMSKÁ, R. „*Genderová odlišnost*“ Socioweb (online) [cit. 28.1.2012]
Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=226&lst=120>

49. ŠMAUSOVÁ, G. *Kdopak by se genderu bál* (online) [cit. 14.11.2011] Dostupné z:
<http://www.cec-wys.org/prilohy/1dc3aec4/Kdopak%20by%20se%20genderu%20bal.pdf>

50. *Žena a muž v rodině a na trhu práce* [elektronický zdroj]: sborník příspěvků XXXIX. Konference České demografické společnosti: Praha 27. květen 2009, Praha: Český statistický úřad, c2010, 1 CD-ROM

Přílohy

Dotazník určený pro respondenty

Dotazník

Vážený pane,
vážená paní,

jmenuji se Martina Frýbová a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Institutu mezioborových studií v Brně. Obracím se na Vás s prosbou o svědomité vyplnění dotazníku, který sklouzí k zjištění údajů do mé diplomové práce na téma Rozdělení domácích prací v manželství. Dotazník je důvěrný a anonymní jeho obsah bude použit výlučně k výzkumným účelům. Dotazník prosím vyplňujte zakroužkováním odpovědi, která nejlépe vystihuje daný stav, případně odpovězte na otázku, kde se psaná odpověď nabízí. Pro účely šetření z tohoto dotazníku budou za domácí práce považovány tyto činnosti: nakupování, uklízení (vysávání, utírání prachu, vynášení odpadků), praní, žehlení, vaření, drobné opravy (např. výměna žárovky)
Tento dotazník je určen pouze sezdáným pářům.

1. Jste žena/muž
2. Kolik je Vám let?
3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
základní   vyučen/a   středoškolské   vysokoškolské
4. Kolik let jste vdaná/ženatý?
5. Máte děti? Pokud ano, kolik a jaký je jejich věk.
6. Myslíte si, že domácí práce jsou ryze ženskou záležitostí?
ano   nevím   ne
1   2   3   4   5   6   7   8   9   10
7. Kolik hodin týdně průměrně strávíte nad domácími pracemi?
8. Kolik hodin týdně podle Vás průměrně stráví nad domácími pracemi váš/vaše partner/partnerka?
9. Pokud máte děti, od kolika let je podle Vás vhodné jim přidělovat drobné domácí práce?

10. Pokud dětem přidělujete domácí práce, jaké práce přidělujete chlapcům, a jaké dívkám?

		chlapec	dívka	Vhodné zakřížkujte.
vysávání				
utírání prachu				
vynášení odpadků				
praní, žehlení				
pomoc při vaření				
pomoc při opravách				

11. Přijali jste vzor v rozdělení domácích prací po svých rodičích?

12. Kdo vás jako dítě vedl k domácím pracím?

matka

otec

někdo
jiný

13. Souhlasíte s dělbou domácích prací ve vaší rodině?

ano

nevím

ne

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

14. Vnímáte rozdělení domácích prací ve vaší rodině jako spravedlivé?

ano

nevím

ne

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

15. Zastáváte domácí práce rád/a?

ano

nevím

ne

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

16. Kdo má ve Vaší rodině hlavní slovo při chodu domácnosti?

17. Pokud máte při chodu domácnosti hlavní slovo, je pro vás vnitřně důležité mít hlavní odpovědnost?

ano

nevím

ne

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

18. Kdo ve vaší domácnosti vykonává následující činnosti: Vhodné zakřížkujte
 vždy obvykle oba obvykle vždy někdo
 muž muž stejně žena žena jiný

praní prádla							
nakupování							
uklizení							
vaření							
drobné opravy							

19. Kdo ve vaší domácnosti obstarává tyto činnosti: Vhodné zakřížkujte
 vždy muž, obvykle muž, oba stejně, obvykle žena, vždy
 žena, někdo jiný

placení účtů a složenek							
plánování společné dovolené							
plánování společného volného času							
plánování rodinných oslav							